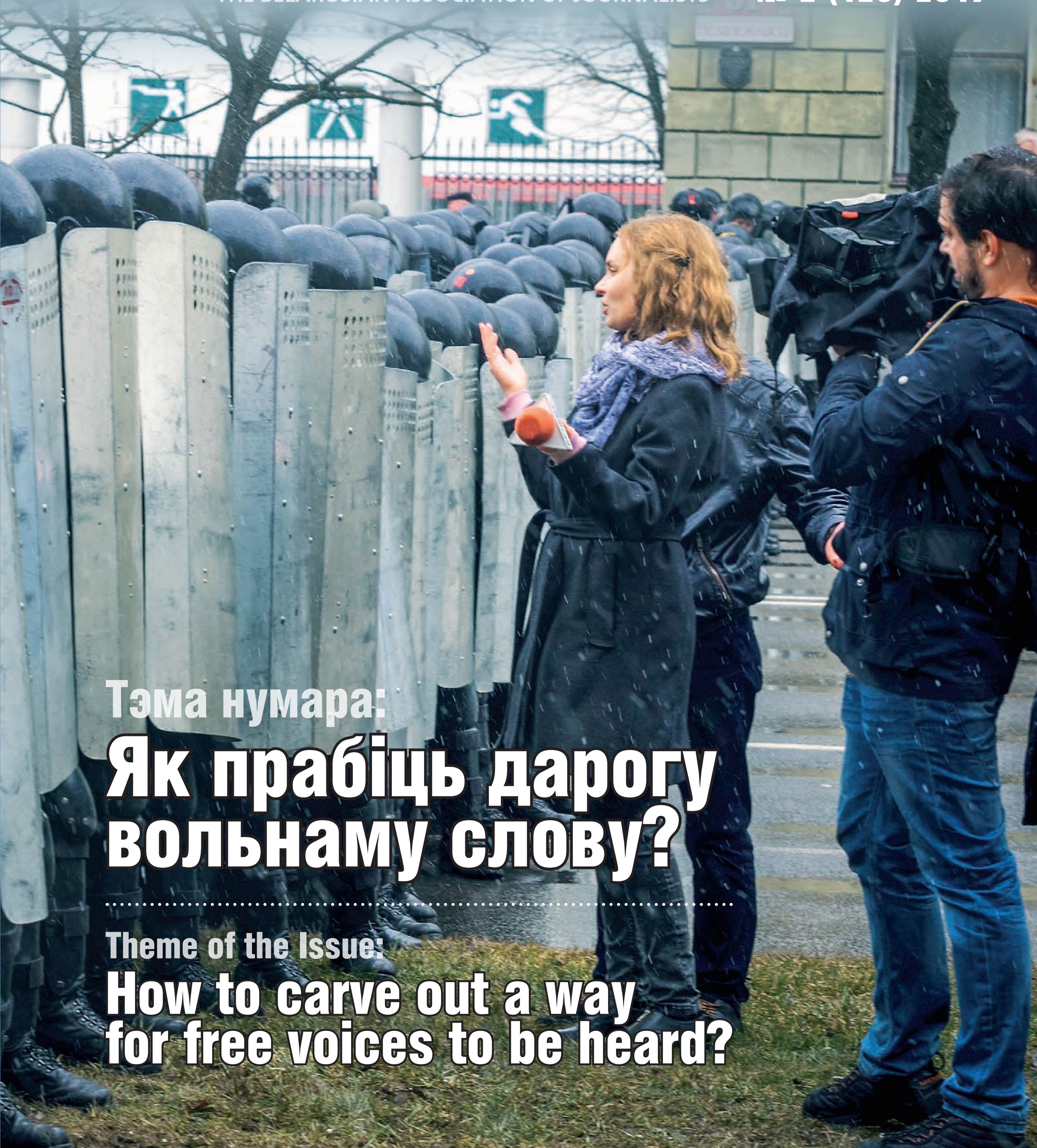
ТРЫМАЙСЯ ПРАЎДЫ!

АБАЖУР

ГА «БЕЛАРУСКАЯ АСАЦЫЯЦЫЯ ЖУРНАЛІСТАЎ»
THE BELARUSIAN ASSOCIATION OF JOURNALISTS

№ 2 (120) 2017

Тэма нумара:

Як прабіць дарогу вольнаму слову?

Theme of the Issue:

How to carve out a way for free voices to be heard?

Journalists in Belarus often have to do
their job in critical situations

Журналістам у Беларусі часта даводзіцца працаваць
у стрэсавых умовах

ТРЫМАЙСЯ ПРАЎДЫ!

АБАЖУР

№ 2 (120) 2017

Выдавец: ГА «Беларуская асацыяцыя журналістаў»
Перыядычнасць: 1 раз у 3 месяцы
Выдаецца са снежня 2000 г.

Галоўны рэдактар
Уладзімір Барысавіч Дзюба

Скарыстаны здымкі Сяргея Балая (БелаПАН), Уладзя Грыдзіна, з архіваў «Абажура».

Выданне зарэгістравана ў Міністэрстве інфармацыі Рэспублікі Беларусь, рэгістрацыйны № 833 ад 04.12.2009.
Падпісана да друку 23.06.2017.
Дата выхаду 30.06.2017.
Фармат 60х84/8.
Папера афсетная.
Друк афсетны.
Ум. друк. арк. 8,0
Наклад 300 асобнікаў.
Замова № .
Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы, распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 1/142 ад 09.01.2014. № 2/34 ад 23.12.2013.
Распаўсюджваецца бясплатна.

Адрас рэдакцыі:
220004, г. Мінск,
вул. Кальварыйская, 16-265.
Тэл.: (029) 126-70-98
E-mail: abajur@baj.by,
baj@baj.by
Сайт: www.baj.by

Друкарня ТАА «МЕДЫСОНТ»
ЛП № 02330/0552782 ад 01.10.2010 г.
Адрас: 220004, г. Мінск, вул. Ціміразева, 9.
Тэл.: (017) 203-74-10,
(017) 203-53-41,
(029) 623-74-10
www.medisont.by

У адпаведнасці з Законам «Аб сродках масавай інфармацыі» аўтары нясуць адказнасць за падбор і дакладнасць фактаў, прыведзеных у артыкулах.

Рэдакцыя можа публікаваць матэрыялы ў парадку абмеркавання, не падзяляючы пункту гледжання аўтараў.

Проблемы СМИ в Беларуси: что, где, куда?

ГДЕ?

Действительно ли Беларусь среди худших по свободе СМИ?

Весной «Репортеры без границ» опубликовали Всемирный индекс свободы прессы — 2017. Беларусь в нем — 153-я из 180. До этого несколько лет подряд наша страна занимала 157-е место, но вряд ли можно считать серьезным успехом «повышение» на 4 ступеньки. Мы по-прежнему среди стран, где ситуация в сфере свободы прессы оценивается «Репортерами» как неудовлетворительная. На их геополитической карте Беларусь находится между Свазилендом и Демократической Республикой Конго.

Схожие результаты дают исследования и других международных организаций. Например, в рейтинге Freedom House наша страна — в последней десятке, хоть и поднялась со 194-го места на 192-е.

Действительно ли все так плохо и Беларусь — одна из наихудших стран мира по свободе высказывания? Мира, в котором за год погибло 74 журналиста («Репортеры без границ»), а на 1 декабря 2016 г. в тюрьмах находилось 259 работников СМИ («Комитет защиты журналистов»)?

Не уверен. Но чем наша страна выделяется, и это, безусловно, влияет на ее репутацию, — так это степенью государственного контроля за информационным пространством.

Да, все рейтинги и оценки субъективны. Но эксперты оценивают вполне измеримые данные и процессы. Вина ли экспертов, что результаты этих измерений в Беларуси продолжают оставаться неудовлетворительными?

Андрей БАСТУНЕЦ

ЧТО?

На поверхности

Что не так со свободой СМИ в Беларуси? Конечно, сразу же вспоминаются непосредственные репрессии против журналистов. Раньше это были уголовные дела за клевету в отношении президента, разоряющие иски о защите чести и достоинства, индуцированные властью, санкции Министерства информации против редакций независимых СМИ. В последние годы — задержания журналистов и штрафы за сотрудничество с иностранными медиа без аккредитации. К слову, их легко подсчитать и сравнить. До недавнего времени динамика изменений была обнадеживающей. Например, если в «пиковом» 2011 году журналистов задерживали 167 раз, то в следующем, 2012-м, задержаний было только 60. Дальше эта цифра неуклонно снижалась из года в год, пока

не достигла наконец 13 задержаний в 2016-м.

Правда, весной 2014 года появилась новая форма давления на журналистов — штрафы за сотрудничество с иностранными СМИ без аккредитации. Фрилансеров, чьи материалы появлялись в зарубежных медиа (в первую очередь на «Белсате»), стали обвинять в «нарушении порядка изготовления и/или распространения продукции СМИ» (часть 2 ст. 22.9 Кодекса об административных правонарушениях). За два года — до апреля 2016 года — журналистов успели оштрафовать 48 раз. Но затем почти год новых протоколов по части 2 ст. 22.9 Кодекса об административных правонарушениях не составлялось. До марта 2017-го.

Задержание журналиста в День Воли, 25 марта 2017 г.

Уменьшение давления на журналистов в 2016 году на рейтингах не очень-то отразилось. Вероятно, эксперты понимали, что изменения неустойчивы и в любой момент (в зависимости от внутренней либо внешней ситуации) репрессии в отношении журналистов могут вернуться на круги своя. Так и произошло.

С началом массовых акций протеста против «налога на тунеядство» белорусские власти забыли про «послабления» в отношениях со СМИ и вернулись к тактике «не дать делать картинку». Только за один день 12 марта в различных городах Беларуси было задержано почти в полтора раза больше журналистов, чем за весь прошлый год — 18. А в День Воли — 25 марта — в два раза больше, чем 12 марта. Всего за «горячую весну — 2017» БАЖ зафиксировал 96 задержаний журналистов, 10 из которых завершились административными арестами на срок до 15 суток.

Возобновилось и преследование журналистов по ст. 22.9 КоАП. На конец мая уже 22 раза журналисты были оштрафованы за сотрудничество с иностранными медиа на общую сумму в 15 525 белорусских рублей (для получения эквивалента в евро разделите на 2). И милицейско-судебный конвейер продолжает свою работу.

А ведь это только те проблемы, которые в буквальном смысле слова очевидны! Которые являются предметом обсуждения официального Минска с международными структурами и Евросоюзом. Которые легко решаемы, наконец.

В отличие от других, которые носят системный, хронический характер.

Системные проблемы в сфере СМИ

Уголовное преследование за свободу выражения мнения

Если раньше журналистов судили по диффамационным статьям (их в Уголовном кодексе

Media Problems in Belarus: Between the Present and the Future

Belarus is usually placed at the bottom of international press freedom rankings, distinguishing itself by the degree of the government's control over information space. In late 2016, there was an impression that the situation was changing for the better, as only 13 journalists had been subjected to police detention over the year, whereas the BAJ recorded 167 detentions in the peak year of 2011. Since April 2016, there had been almost no instances of journalists being fined for cooperation with a foreign media outlet without accreditation, whereas there had been 48 instances in which journalists were fined for the mere fact that their reports were published by foreign media outlets, irrespective of the content of the report.

However, there were no fundamental changes for the better. Moreover, authorities increased pressure on journalists in March 2017, when massive protests started to be held in Belarus. In the spring of 2017, the BAJ recorded 96 detentions of journalists. Ten of them ended with the sentencing of journalists to jail terms of up to 15 days. Authorities also resumed punishing reporters for cooperation with foreign media outlets. As of the end of May, judges had imposed 22 fines totaling more than €7,500 on journalists.

The government's punitive machine is still in action. Authorities continue to institute criminal proceedings against journalists. Formerly, journalists were mostly charged with defamation – the Criminal Code of Belarus has

Беларуси шесть, включая повышенную ответственность за клевету и оскорбление президента — ст. 367 и 368), то в 2016 году активно использовалась ст. 130 «Разжигание расовой, национальной, религиозной либо иной социальной вражды или розни» УК. В октябре по ней был осужден Эдуард Пальчис, основатель 1863x.com — блога, в котором резко критиковал действия России в Украине. В декабре задержаны три белорусских автора российских изданий (все они сотрудничали с информационным агентством REGNUM). Как объясняют официальные лица, за «оскорбление белорусского языка» и «попытку вбить клин между братскими народами». Они находятся под стражей уже полгода. Руководитель отдела «Репортеров без границ» по Восточной Европе и Центральной Азии Йохан Бир заявил, что «статьи этих трех блогеров являются спорными, но это не оправдывает их заключение. В соответствии с международными стандартами их временное задержание не является ни необходимым, ни пропорциональным».

Использование законодательства о противодействии экстремизму для давления на СМИ и журналистов

Закон «О противодействии экстремизму» дает очень расплывчатое определение этого термина — на страницу. Соответственно гуттаперчевым оказывается и понятие «экстремистские материалы». Признание таковыми альбома «Пресс-фото Беларуси. 2011», лишение лицензии издательства «Логвинов», закрытие «Авторадио», уголовные дела против Э. Пальчиса и регнумовцев — это лишь несколько примеров действия законодательства об экстремизме. В 2015 году созданы республиканская и областные экспертные комиссии по оценке информационной продукции на предмет наличия/отсутствия в ней признаков проявления экстремизма. Специалистов по этому вопросу в комиссиях — считанные единицы, а «квалифицированное большинство» — госслужащие с совершенно другой квалификацией. Фактически решение вопроса вынесено из правовой сферы в бюрократическую.

Чрезмерные полномочия Министерства информации по регулированию информационной сферы

Сегодня в руках Мининформа сосредоточены широчайшие полномочия: от регистрации СМИ и распространителей их продукции до применения санкций к ним — вплоть до возбуждения дел о прекращении выпуска СМИ или внесудебного блокирования интернет-ресурсов. Республиканская «антиэкстремистская» комиссия действует также при Министерстве информации. Перечисление случаев вмешательства Мининформа в свободу СМИ способно занять в «Абажуре» несколько страниц.

Между тем в Армении ведомство, подобное Мининформу, было упразднено несколько лет назад. Как сообщил, выступая в 2015-м на первой конференции СМИ Восточного партнерства руководитель Ереванского пресс-клуба Борис Навасардян, это повлияло на ситуацию со СМИ в стране только в лучшую сторону.

Проблемы с доступом к информации

Около 70 государственных органов (включая то же Министерство информации) вправе относить свои сведения к государственным секретам. Но и там, где информация вполне «невинная» (например, о количестве родившихся или о том, где можно кататься на скейтбордах), государственные органы и учреждения раз за разом отказывают журналистам в предоставлении сведений.

Используются и другие фильтры на пути информации к прессе: аккредитация, запрет госслужащим выступать в СМИ без разрешения начальства, пресс-службы (выполняющие во многих ведомствах «заградительную» функцию)…

>>> six articles penalizing defamation, including slander and insult against the president – but in 2016, they started to actively use the Criminal Code's Article 130, which penalizes fomenting racial, ethnic, religious and social enmity or discord. In particular, Eduard Palčys, the founder of the website 1863x.com known for criticism of Russia's actions in Ukraine, was convicted under this article in October. In December, authorities arrested three Belarusian contributors to Russia's Regnum News Agency. Siarhej Šypcienka, Yury Paŭlaviec and Dzmitry Alimkin allegedly insulted the Belarusian language and attempted to "drive a wedge between the two brotherly nations." They have been in detention for about six months now.

Other major problems include:
— the excessive powers of the Ministry of Information, which is entitled to initiate the closure of a media outlet and block access to news websites without a court decision;
— restrictions on access to information about government agencies' activities for journalists;
— the use of laws against extremism for putting pressure on media outlets and journalists.

The BAJ has developed a roadmap for reforming the media sector. For the initial stage, we propose measures that would not require amendments to laws and can be carried period within a short period of time. At the second stage, it is necessary to make serious changes in laws currently in force. At the final stage, we propose fundamentally changing the legal basis with a view to reforming the entire system of government-society-media relations and bringing it into line with international democratic standards.

The measures to be carried out at the initial stage include:
— stopping the practice of punishing journalists under Part Two of Article 22.9 of the Civil Offenses Code for cooperation with foreign media outlets;
— stopping the practice of placing suspects in custody and imprisoning convicts in cases related to freedom of expression, "unless the criticism or insult was intended or likely to

Дело не только в том, что журналисты лишаются профессионального инструмента. Информации и возможности делать осознанный выбор лишается общество.

КУДА?

Карта перемен

Для того чтобы ситуация в сфере свободы выражения мнения в Беларуси соответствовала демократическим стандартам, мало внести изменения в действующее законодательство. Его надо заменить принципиально другим, что невозможно без политической воли властей, которой пока не наблюдается.

Но экономика и разногласия с Кремлем подталкивают Беларусь к выстраиванию отношений с демократическим Западом, для которого свобода выражения мнения имеет принципиальное значение. И это дает определенные шансы СМИ. Постепенное уменьшение количества задержаний журналистов в течение предыдущих лет, приостановление почти на год преследования фрилансеров за сотрудничество с иностранными медиа, возвращение в киоски и подписку независимых печатных изданий показывают, что планомерная работа с властями (с привлечением в союзники общественности, СМИ, международных организаций и структур) может дать эффект.

БАЖ разработал «дорожную карту» реформирования ситуации в сфере СМИ. Вначале мы предлагаем принять меры преимущественно правоприменительного характера, которые могут быть осуществлены в кратчайшие сроки. На втором этапе необходимо серьезное изменение действующего законодательства, а на третьем — принципиальное реформирование законодательной базы, закрепляющее изменение самой системы взаимоотношений «государство — общество — СМИ».

Среди мер, которые нужно принять на первом этапе, выделю следующие:

— вернуться к мораторию на привлечение журналистов к ответственности по части 2 ст. 22.9 КоАП за сотрудничество с иностранными СМИ. Год эта статья не использовалась — и мир не перевернулся;

— исключить применение заключения под стражу в качестве меры пресечения (и лишения свободы как наказания) по делам, связанным с осуществлением свободы выражения мнения, «если только критика или оскорбление не направлены на подстрекательство к насильственным действиям или же могут повлечь такие действия» (Йоханнесбургские принципы);

— ввести мораторий на внесудебное применение санкций к СМИ, включая блокировку интернет-ресурсов.

Второй этап, основное:

— исключить из Уголовного кодекса Республики Беларусь ст. 188 «Клевета», 189 «Оскорбление», 367 «Клевета в отношении Президента Республики Беларусь», 368 «Оскорбление Президента Республики Беларусь»,369 «Оскорбление представителя власти», 369^1 «Дискредитация Республики Беларусь»;

— лишить органы внутренних дел права составлять протоколы по ст. 22.9 «Нарушение законодательства о средствах массовой информации» КоАП;

— изменить законодательство о противодействии экстремизму с учетом рекомендаций Офиса Представителя ОБСЕ по вопросам свободы СМИ;

— перейти от разрешительного к уведомительному порядку регистрации СМИ, передать функции регистрации от Мининформа к независимому органу;

— лишить Министерство информации контрольных функций и полномочий по применению

incite imminent violence" (the Johannesburg Principles on National Security, Freedom of Expression and Access to Information);
— ensuring equal access to information for all journalists working for online and offline media outlets, irrespective of the form of ownership;
— imposing a moratorium on the use of extrajudicial penalties against media outlets, including the blocking of news websites.

The measures to be carried out at the second stage include:
— decriminalizing defamation;
— changing laws against "extremism" on the basis of recommendations from the Office of the OSCE Representative on Freedom of the Media;
— abolishing the requirement for newly founded media outlets to obtain state registration and introducing the notification principle for the registration of media outlets;
— transferring the registration function from the Ministry of Information to an independent body;
— stripping the Ministry of Information of supervisory functions and the power to use penal sanctions against media outlets;
— lifting the ban on Belarusian journalists' cooperation with foreign media outlets without accreditation because this runs counter to the constitution and the country's international commitments;
— changing the procedure of providing public funds for support for media outlets and providing that this should be done irrespective of the form of ownership and only on a competitive basis;

The measures to be carried out at the third stage include:
— privatizing state-owned media outlets, publishing companies, printing plants and press distribution networks;
— prohibiting government agencies from being founders of media outlets, except publications that publish official government reports and ordinances;
— establishing an independent regulatory body for the broadcasting sector;
— transforming Belarusian State Television and Radio Company into a public television network.

санкций к СМИ, интернет-ресурсам, издателям, распространителям продукции СМИ и т. д. (заинтересованные лица могут в общем порядке подавать иски либо применять другие меры в отношении субъектов СМИ, допустивших злоупотребления свободой слова);

— отменить запрет на сотрудничество белорусских журналистов с иностранными СМИ без аккредитации как противоречащий Конституции и международным обязательствам страны;

— обеспечить равный доступ к информации всем журналистам онлайн- и офлайн-СМИ, независимо от формы собственности;

— изменить порядок выделения бюджетного финансирования средствам массовой информации (независимо от формы собственности, на конкурсной основе).

На третьем этапе законодательство о СМИ должно быть реформировано в соответствии с демократическими стандартами.

Надеюсь, государство осознает необходимость принятия следующих мер:

— разгосударствление государственных СМИ, издательско-полиграфических мощностей и систем распространения печатных СМИ;

— запрет государственным органам выступать в качестве учредителей средств массовой информации, кроме изданий, которые публикуют официальные материалы и правовые акты этих органов;

— изменение функций Мининформа либо вообще ликвидация этого министерства;

— создание независимого регулирующего органа в вещательном секторе;

— трансформация государственной Белтелерадиокомпании в Общественное телевидение.

Первый вариант Концепции реформирования законодательства о СМИ Белорусская ассоциация журналистов подготовила еще в 1999 году. Но с тех пор законодательство полностью изменилось. К сожалению, не в лучшую сторону. Значит, нужно продолжать работу.

Не скрою: иногда одолевают сомнения. Нет, не в том, стоит ли что-то предлагать властям, если они не готовы воспринять предложения. А в том, не готовим ли мы ветхие мехи для молодого вина.

Сложно предсказать, каким станет медиапространство (да и наша жизнь вообще) лет через пять — семь. Возможно, все нынешние наработки окажутся устаревшими. Но надеюсь все же, что они будут востребованы раньше, чем этот мир снова кардинально изменится.

Беларуская асацыяцыя журналістаў правяла апытанне сяброў арганізацыі ў рэгіёнах, каб вызначыць прыярытэтныя накірункі ў прававой падтрымцы журналістаў і скарэктаваць працу па ўдасканаленні заканадаўчай базы ў галіне СМІ.
Вельмі важна, што ў даволі складаных умовах нам удаецца захоўваць стандарты прафесіі. Але трэба крок за крокам набліжацца да дэмакратычных стандартаў у стасунках дзяржавы і медыя. Гэта цярністы і нялёгкі шлях, бо яго мусяць прайсці абодва бакі, а ўлада праводзіць рэформы не імкнецца. Якія прававыя нормы і дзеянні службовых асобаў больш за ўсё замінаюць журналісцкай дзейнасці, што трэба змяніць у заканадаўстве, якія захады мусіць рабіць БАЖ, каб палепшыць сітуацыю ў галіне СМІ? Думкі сяброў арганізацыі.

Наталля СЕМЯНОВІЧ,
«Intex-press»,
г. Баранавічы

➊ *Якія нормы беларускага заканадаўства ў сферы СМІ больш за ўсё замінаюць вашай прафесійнай дзейнасці?*

— Закон «Аб зваротах грамадзян і юрыдычных асоб», які прадстаўнікі розных арганізацый і устаноў (у першую чаргу дзяржаўных) выкарыстоўваюць як завуаліраваную магчымасць адмовіць ў прадастаўленні інфармацыі. Маўляў, пішыце запыт, а мы вам адкажам — як бы і не адмовілі, але і не адказалі. Толькі інфармацыя

журналісту і аўдыторыі СМІ патрэбна зараз, а не праз «усталяваны тэрмін».

Да ўсяго замінаюць «унутраныя» цыркуляры ды інструкцыі, якія прыдумваюць кіраўнікі розных прадпрыемстваў і ўстаноў. Гэтыя цыркуляры забараняюць дзяржаўным чыноўнікам ці служачым даваць інфармацыю ў СМІ без узгаднення з кіраўніцтвам.

❷ *Што, на ваш погляд, у першую чаргу трэба змяніць у законах і нарматыўных актах, якія рэгулююць дзейнасць СМІ, каб мець свабодны доступ да грамадска значнай інфармацыі і працаваць больш эфектыўна?*

— Патрэбныя пэўныя і ясныя правілы і ўмовы акрэдытацыі журналістаў. Галоўнае — каб не мела значэння: дзяржаўнае ці недзяржаўнае СМІ, беларускае ці замежнае. Усе павінны быць роўнымі — і ў атрыманні акрэдытацыі, і ў атрыманні інфармацыі. Увогуле ж ніякай акрэдытацыі не павінна быць — свабода пошуку і распаўсюджвання інфармацыі гарантаваныя Канстытуцыяй Беларусі.

❸ *Які з накірункаў у дзейнасці БАЖ вы лічыце найбольш патрэбным і карысным, калі ўзнікае неабходнасць бараніць прафесійныя правы журналістаў?*

— Юрыдычную падтрымку. Як непасрэдную абарону правоў у судах і іншых дзяржаўных органах, гэтак і індывідуальнае кансультаванне рэдактараў і журналістаў. Вельмі важная папярэдняя прававая экспертыза спрэчных артыкулаў, каб потым не было складанасцяў.

❹ *Якія дзеянні нашай грамадскай арганізацыі, на вашу думку, маглі б гарантаваць вам большую абароненасць?*

— Мне здаецца, што ў сучасных рэаліях ніхто не можа гэтага гарантаваць.

❺ *Чаму, на ваш погляд, чыноўнікі мясцовай вертыкалі ды прадстаўнікі сілавых структур дапускаюць грубасць і лютасць у дачыненні да журналістаў?*

— Тут, як па мне, шматкампанентны і грымучы кактэйль прычын. Нярэдка тыя, хто займае адказныя пасады, некампетэнтныя ў той справе, за якую яны адказваюць. Яны не ведаюць аб зменах у заканадаўстве, не могуць патлумачыць тую ці іншую праблему, таму пытанні журналістаў ставяць іх у тупік. Усведамленне гэтага выклікае злосць, якую прасцей за ўсё спагнаць на тых, хто задае непрыемныя пытанні. А пачуццё беспакаранасці дадае чыноўнікам упэўненасці. Маўляў, я тут прымаю рашэнне: захачу — дам каментар, захачу — не, і ніякія законы мяне не прымусяць.

Зоя ХРУЦКАЯ, загадчык аддзела інфармацыі «Рэгіянальнай газеты», г. Маладзечна

Я лічу вялікім шчасцем, што у сваёй працы не пралічваю свой кожны крок з пункту гледжання заканадаўства. І ў гэтым заслуга як галоўнага рэдактара, які заўсёды папярэджвае пра небяспечныя моманты, гэтак і БАЖ як арганізацыі, якую я адчуваю за сваёй спінай. Дзякуючы ім я магу сфакусавацца на працы, бо ведаю, што калі ўзнікнуць праблемы, я адна не застануся.

❶ Лічу, што найбольш перашкаджае тое, наколькі проста спыніць існаванне СМІ праз два папярэджанні Міністэрства інфармацыі.

❷ Трэба прадугледзець пакаранне для прадстаўнікоў дзяржаўных органаў, а таксама кіраўнікоў буйных арганізацый, калі яны ігнаруюць запыты журналістаў ці утойваюць інфармацыю.

❸ Для супрацоўнікаў недзяржаўных СМІ вельмі важная юрыдычная кансультацыя і дапамога ў судзе.

❹ У выпадках, калі здараецца перашкода дзейнасці журналіста, трэба больш настойліва дамагацца, каб вінаватыя панеслі адказнасць.

❺ Большасць чыноўнікаў, з якімі мне даводзілася працаваць, паводзілі сябе адпаведна месцу і пасадзе. На жаль, сустракаліся і менш разумныя, і менш выхаваныя іх калегі. Мяркую, што неадэкватнае стаўленне да журналістаў пачынаецца з неразумення, чым супрацоўніцтва з прэсай можа быць карысным і чыноўнікам, і грамадству.

The Belarusian Association of Journalists has interviewed the Association's members living in the provinces in order to determine priorities for the legal support of journalists and adjust efforts to improve the legal basis for the media sector.
It is very important that we manage to comply with the standards of professional journalism under rather difficult circumstances. However, it is necessary to get closer, step by step, to democratic standards in the relationship between the government and the media. This is a thorny and difficult path, as both sides should go on it and the government is not going to carry out any reform. Which legal provisions and practical deeds by officials are major obstacles to journalism activities? What should be changed in regulations and what should the BAJ do to improve the situation in the media sector? The Association's members answer these questions.

Natallia Siemianovič,
Intex-press, Baranavičy

❶ ***Which provisions of Belarusian regulations governing the media are major obstacles to your professional activities?***

A. I would point to the Law on Requests by Citizens and Legal Entities, which is used by representatives of various government agencies and institutions, primarily public ones, as a veiled opportunity to deny information. They say you should make a written inquiry and wait for a reply. They thereby do not refuse but do not answer either. But journalists and their audience need information now, not within the established period of time.
Another obstacle are internal regulations and directives invented by the heads of various organizations and institutions. These regulations ban officials or employees from providing information to media outlets without permission from superiors.

❷ ***What do you think should be changed first in laws and ordinances governing the media to have free access to socially important information and work more efficiently?***

A. There is a need for clear rules and terms for the accreditation of journalists. The most important thing is to ensure that there is no difference between state and non-state media outlets and between Belarusian and foreign media outlets. Everyone should be in equal conditions with regard to both obtaining accreditation and receiving information. Actually, journalists should not be required to obtain accreditation at all. The right to seek and distribute information is guaranteed by the constitution of Belarus.

❸ ***What do you think the BAJ should prioritize in its efforts to protect the professional rights of journalists?***

A. The Association should primarily focus on providing legal support. It should legally support journalists in judicial proceedings and in their relations with government agencies, and should provide individual legal advice to editorial staff and reporters. It is also important to make expert examinations of controversial provisions to help journalists avoid problems.

❹ ***What do you think our Association could do to guarantee your safe work?***

A. I think no one can guarantee this considering the current realities.

❺ ***Why do you think local government officials and representatives of law enforcement agencies consider it possible to improperly and cruelly treat journalists?***

A. In my opinion, there is a combination of reasons, a vicious mix of factors behind this. Those who hold high positions are often incompetent in the area they are responsible for. They are unaware of changes in laws and cannot explain one thing or another, and therefore journalists' questions puzzle them. Journalists' expertise makes them angry and they vent their anger on those who ask unwanted questions. A feeling of immunity from punishment makes officials self-confident. They think that they are the one who decide everything, and that it is up to them to decide whether or not to answer a question, and no law can make them do what they don't want.

Zoja Chruckaja, head of the information department, Rehijanalnaja Hazieta, Maladziečna

I think I am very lucky that I don't check each of my steps against regulations in my journalism activities. This is thanks to the editor in chief, who always warns me about dangerous things, and so does the BAJ, which, as our professional association, gives me confidence. Thanks to them, I can focus on my job because I am sure that I will not find myself alone face to face with problems.

❶ I believe the most serious obstacle is the fact that the Ministry of Information can put an end to the existence of a media outlet by simply issuing two warnings.

❷ It is necessary to provide for penalties against representatives of government agencies and the heads of state organizations and enterprises for ignoring journalists' requests for information and for concealing information.

❸ Reporters working for non-state media outlets primarily need legal advice and legal support in court.

❹ It is necessary to more persistently push for punishing those responsible for putting obstacles to journalists' activities.

❺ Most of the bureaucrats whom I have met behaved in a manner consistent with their job and position. Unfortunately, there were also officials who were less polite and more hostile. I think an improper attitude towards a journalist stems from failure to understand how cooperation with the media can be beneficial to both officials and the public.

Аляксандр БАРАЗЕНКА,
спецыяльна для «А»

Затрыманы ў жывым эфіры

У Дзень Волі, 25 сакавіка, былі затрыманыя 36 журналістаў. Восем з іх былі пакараныя адміністрацыйнымі арыштамі на тэрмін да 15 сутак. Найбольшы рэзананс выклікала асуджэнне Аляксандра Баразенкі, які вёў рэпартаж з акцыі ў прамым эфіры, і відэакамера зафіксавала затрыманне рэпарцёра.

Супрацоўнікі міліцыі, што выступілі сведкамі ў судзе, сцвярджалі, быццам рэпарцёр «крычаў, лаяўся, размахваў рукамі, не рэагаваў на папярэджанні міліцыі». Аднак абарона перадала ў суд відэазапіс, на якім быў зафіксаваны момант затрымання Баразенкі, і відэа сведчыла, што інкрымінаваных яму дзеянняў Баразенка не здзяйсняў, а выконваў прафесійныя абавязкі і неаднаразова паведамляў міліцыі пра свой статус журналіста. Насуперак відавочнаму, суд вынес рашэнне арыштаваць Аляксандра Баразенку на 15 сутак за «дробнае хуліганства» на падставе паказанняў міліцыянтаў.

Пасля таго як стала зразумела, што на пляцоўцы ля Акадэміі навук, куды паклікалі лідэры апазіцыі, пратэстоўцам сабрацца не атрымаецца, мы з калегамі накіраваліся ў бок Кастрычніцкай плошчы. Але літаральна праз 300 метраў, на скрыжаванні праспекта Незалежнасці і вуліцы Дарашэвіча, шлях нам перакрылі шэрагі супрацоўнікаў АМАПу,спецназу і ўнутраных войскаў. Я бачыў, што такая ж група сілавікоў дзейнічала і бліжэй да ЦУМа, але там усё было больш брутальна. З нашага боку міліцыянты толькі пагрозліва стукалі дубінкамі аб шчыты ды брудна лаяліся. Але было бачна, што загаду на гвалтоўныя дзеянні ды затрыманні ў іх не было.

Пасля зняцця «блакады» мы з калегамі паспяшаліся да Кастрычніцкай плошчы. Побач з крамаю «Акіян» спыніліся два аўтазакі, з якіх высыпаліся каля 20 міліцыянтаў ды зноў перакрылі шлях. Пачаліся затрыманні. Я аказаўся заблакаваны паміж двума шэрагамі спецназаўцаў. Адзін з іх загадаў мне накіравацца ў аўтазак. Я пачаў тлумачыць, што журналіст, прапаноўваў паказаць сваё пасведчанне, аднак не дапамагло. Разам з прыкладна дзесяццю ці то ўдзельнікамі пратэсту, ці то выпадковымі мінакамі я быў затрыманы. Пазней да нас закінулі яшчэ каля 20 чалавек, сярод якіх былі і журналісты. Мы адразу пачалі тэлефанаваць у свае рэдакцыі, у БАЖ, прэс-сакратару ГУУС Ластоўскаму.

Недзе праз паўгадзіны аўтазак прывёз нас у Маскоўскі РАУС. Наш транспарт апынуўся ўжо не першым — у дворыку пад дажджом і снегам стаялі каля сотні затрыманых. Адразу тут, на вуліцы, ва ўсіх апісвалі асабістыя рэчы. Пасля гэтага затрыманых адводзілі ў актавую залю. Каля паўгадзіны мы з калегамі

чакалі прыбыцця Аляксандра Ластоўскага, прэс-сакратара мінскай міліцыі, які ў падобных сітуацыях можа пацвердзіць статус рэпарцёра. Той прыехаў і загадаў вызваліць усіх, акрамя мяне.

У гэты момант стала зразумела, што без пратакола я не сыйду і, хутчэй за ўсё, як мінімум да суда паеду на Акрэсціна. Большасць затрыманых цягам вечара вызвалілі. Мяне і яшчэ 15 чалавек пакінулі.

Супрацоўнікі Маскоўскага РАУС доўга раіліся і вырашалі, што са мною рабіць. Пратакол па якім артыкуле «прыдумляць»? У выніку не прыдумалі нічога лепшага, як артыкул 17.1 «Дробнае хуліганства» КоАП. Па словах міліцыянтаў, я брыдкасловіў ды размахваў рукамі. На момант, калі мой пратакол нарэшце падрыхтавалі, усіх іншых затрыманых ужо адвезлі ў Цэнтр ізаляцыі правапарушальнікаў. Таму мяне ўжо фактычна ноччу павезлі аднаго з канвоем.

Аказалася, што ЦІП ужо перапоўнены, і наступныя дзьве ночы я правёў у будынку ІЧУ (ізалятар часовага ўтрымання), што знаходзіцца побач.

У панядзелак мяне чакаў суд. Ужо традыцыйныя ілжэсведчанні міліцыянтаў ды прысуд ад суддзі Мотыль — 15 сутак арышту. Адразу па прысудзе я абвесціў галадоўку.

Астатнія дні зняволення я правёў ужо ў ЦІП. Трэба адзначыць, што пасля рамонту (які рабілі да ЧС па хаккеі ў 2014-м) побытавыя ўмовы ўтрымання там палепшыліся, аднак рэжым утрымання стаў больш жорсткім, параўнальным з умовамі ўтрымання абвінавачаных па крымінальных справах.

У прыватнасці, адміністрацыя не выдавала затрыманым асадку і паперу для напісання афіцыйных заяў, адмаўлялася прымаць для арыштантаў газеты, не перадавала лісты і тэлеграмы. Уся мая карэспандэнцыя не была аддадзена мне і па вызваленні, што з'яўляецца грубым парушэннем маіх правоў.

A total of 36 journalists were arrested in Belarus on March 25, 2017, the 99th anniversary of the proclamation of the independence of the Belarusian National Republic, which is celebrated by pro-democracy forces as Freedom Day. Eight of the journalists were subsequently sentenced to 15 days in jail.

The most prominent instance was the arrest and sentencing of Aliaksandr Barazienka, who was streaming live video from the scene of a Freedom Day opposition demonstration in Minsk. He broadcast his own arrest live.
Police officers who gave testimony in court as witnesses alleged that the man "shouted, hurled obscenities and waved his arms, ignoring police warnings."
However, the defense provided video footage showing that Barazienka kept silent all the time and only repeated that he was a journalist while being grabbed and pushed into a police vehicle. The judge ignored the evidence. The journalist was found guilty of disorderly conduct and given a 15-day jail sentence.

"Officers of the Maskoŭski district police station discussed for a long time what to do with me," Aliaksandr says. "They found it difficult to decide what charge to bring against me. Eventually, they accused me of disorderly conduct under Article 17.1 of the Civil Offenses Code. They claimed that I used obscene language and waved my arms. They finished drawing up the charge sheet against me when other arrested people had already been taken to the detention center. That's why I was transported there alone, when it was already night time. I declared a hunger strike after hearing the sentence.

Бег

Характеризуя свою работу, журналисты часто вспоминают пословицу про волка, которого ноги кормят. Есть здесь большая доля истины: серый сам выбирает наиболее оптимальные и безопасные для него тропинки. Однако белорусские журналисты такой вольности себе позволить не могут. Как ни планируй самый короткий путь к добыче информации, всегда рискуешь натолкнуться на препятствия, коих пруд пруди не только в законодательной базе, но и в головах чиновников. Об этом наш разговор с юристом, членом Правления БАЖ Олегом АГЕЕВЫМ.

с барьерами СМИ

— *Олег, в белорусском законодательстве, которое регулирует деятельность СМИ, существуют не только конкретные ограничительные нормы, но и довольно расплывчатые формулировки, создающие трудности в работе журналистов. Почему, каким образом в руках власти, чиновников они превращаются в ограничительный инструмент?*

— Безусловно, такая проблема существует. Дело в том, что у нас в законодательстве достаточно некачественно прописаны определения «журналист» и «журналист иностранного СМИ». На практике это создает определенное поле для манипуляций. Например, для привлечения к ответственности сотрудников редакций милиция и суды очень широко трактуют определение «журналист иностранного СМИ». Это касается штрафов за так называемое «незаконное изготовление и распространение продукции СМИ» по ст. 22.9 КоАП. Абсурдность ситуации дошла до того, что, например, Оршанский районный и Витебский областной суды приравняли к иностранному журналисту обычного пользователя социальной сети «Одноклассники». Человека оштрафовали за размещение стрим-видео на этом ресурсе за то, что у него не было аккредитации в качестве иностранного журналиста.

Вместе с тем, когда речь заходит о правах журналиста и особенно об освобождении сотрудника СМИ от ответственности, действует иной подход. Например, экономический суд Минской области в этом году не признал статус журналиста за автором публикации, который регулярно сотрудничает с одним новостным интернет-ресурсом. Соответственно суд не распространил на него правила освобождения от ответственности журналиста за распространение недостоверной информации, полученной, кстати, от представителя государственного органа.

Существенные проблемы создает и запрет на работу в Беларуси без аккредитации в качестве журналиста иностранного СМИ. Именно эту норму правоохранительные и судебные органы используют для того, чтобы штрафовать журналистов-фрилансеров, которые размещают свои материалы в изданиях, не зарегистрированных в нашей стране.

А ведь еще существует достаточно своеобразный порядок

Obstacle Course

Belarus' regulations governing media activities contain not only specific restrictions but also rather vague wordings that create difficulties in journalists' work. Bureaucrats frequently use these wordings as a tool for imposing additional restrictions.

Abajur discusses this problem with lawyer Ałieh Ahejeŭ, a member of the board of the Belarusian Association of Journalists.

— Regulations provide vague definitions of the terms "journalist" and "journalist of a foreign media outlet." This creates certain room for arbitrary interpretation. For instance, in order to punish reporters, police officers and judges very widely interpret the term "journalist of a foreign media outlet." Journalists can be fined for what is called the "illegal production and distribution of media products" under Article 22.9 of the Civil Offenses Code. Absurd things happen. For example, an ordinary user of the social networking site Odnoklassniki was found by the Orša District Court and the Viciebsk Regional Court to be a foreign journalist and was fined for streaming live video on the site because he was not accredited as a foreign journalist.

Significant problems are caused by the ban on work in Belarus as a journalist of a foreign media outlet without accreditation. Law enforcement agencies and judges use this ban to fine freelance journalists whose reports are used by media outlets that are not accredited in Belarus.

The Belarusian foreign ministry uses interesting grounds for denying this accreditation. In particular, accreditation may be denied if a journalist has already worked in the country without accreditation. It is impossible to break through this vicious circle because regulations do not provide for the possibility of appealing an accreditation denial. One of such cases against Belarus is currently under consideration by the UN Human Rights Committee.

— Accreditation is also used as an opportunity to discriminate against journalists on grounds of disloyalty to the government.

— I am absolutely sure that our law enforcement agencies are reluctant to be guided by the international law rule that accreditation should not turn into permission for work. All journalists should have the same professional rights as journalists working for officially registered media outlets, including the right to seek and disseminate information. In our country, the lack of accreditation is often used for creating obstacles to reporters when they are witnessing and covering socially important events. Therefore, I believe one of the priorities should be to change the definition of the term "accreditation" in the Media Law. It is necessary to legislatively provide that accreditation should not be viewed as a confirmation of the right of a journalist to cover an event, but as the recognition by the organizer of the event of the journalist's powers.

— Media Law amendments that came into force on January 1, 2015 significantly expanded not only the supervisory functions of the Ministry of Information but also its punitive functions. Now a court decision is not needed for the ministry to suspend the activities of a media outlet.

— Apart from suspending the activities of a media outlet for a period of up to three months, the ministry may restrict access to news websites without a court decision, issue written warnings and even deny a foreign media outlet the right to publish news in the country. In addition, the ministry's decision-making procedures remain non-transparent.
In the last six months alone, the ministry has issued warnings to the online newspapers Nasha Niva and Vitebsky Kuryer. Both warnings were issued after the ministry received complaints against the newspapers from other governmental agencies.
I think agencies of the executive branch of the government should not have such functions at all because we have the judiciary for this purpose, which should consider such issues on the basis of the principle of equality of the parties. Without this, it is impossible to ensure the independence of the media from the government and prevent censorship, which is banned by Article 33 of the constitution.
Citizens and editorial staff should decide what information the public needs, not the information ministry.

Сотрудники спецслужб (справа) контролируют работу репортеров

получения этой самой аккредитации журналиста иностранного СМИ в белорусском Министерстве иностранных дел. Необходимо отметить, что одним из оснований отказа в аккредитации журналиста иностранного СМИ используется то обстоятельство, что ранее этот журналист уже осуществлял на территории Беларуси журналистскую деятельность от имени иностранного СМИ, не получив аккредитацию. В результате получается замкнутый круг. Любой человек, материал которого хотя бы раз был опубликован иностранным СМИ, уже автоматически получит от МИДа отказ в аккредитации. Соответственно, если буквально следовать нашему законодательству, журналист подпадает под запрет и лишается возможности работать в качестве корреспондента иностранных СМИ. Разорвать этот круг достаточно сложно, потому что процедуры обжалования отказа в аккредитации в Беларуси нет. Одно из таких дел сейчас рассматривается против нашей страны в Комитете ООН по правам человека. Посмотрим, каким будет результат рассмотрения, но я думаю, что наше государство в очередной раз признают виновным в нарушении свободы слова и права на доступ к информации, а также непредоставлении эффективных механизмов защиты нарушенного права.

— Не кажется ли вам, что аккредитация используется еще и как возможность скрытой фильтрации по принципу «лояльный – нелояльный» по отношению к власти журналист?

— Я абсолютно уверен, что наши правоприменительные органы практически не хотят применять подходы, закрепленные в международном праве о том, что аккредитация не должна превращаться в разрешение на работу и что ее отсутствие не должно ограничивать возможность журналистов работать и свободно высказывать свое мнение. Все журналисты должны иметь те же профессиональные права, что и журналисты, работающие в официально зарегистрированных СМИ, включая право искать и распространять информацию.

У нас же в Беларуси именно факт отсутствия аккредитации зачастую используется для того, чтобы создать журналистам препятствия, когда они работают в местах, где происходят общественно важные события. Например, в Могилеве это стало

основанием для того, чтобы не пустить журналиста на открытое заседание Могилевского областного Совета депутатов. Причем суды впоследствии признали эти действия со стороны властей законными.

Поэтому я считаю, что изменение понятия «аккредитация» в Законе о СМИ должно рассматриваться в первую очередь. Чтобы законодательно было закреплено, что аккредитация — это не «подтверждение права журналиста освещать мероприятия», без которого его можно выгнать отовсюду, а обязательное признание организаторами мероприятий его полномочий или обеспечение гарантий, дающих журналисту преимущество на более комфортные условия работы в местах проведения интересующих его мероприятий.

— После принятия поправок в Законе о СМИ с 1 января 2015 г. значительно расширились не только контрольные, но и карательные функции Министерства информации. Теперь, чтобы приостановить деятельность СМИ, решения суда не требуется… Что еще как юриста и эксперта СМИ вас смущает?

— Действительно, сейчас мы имеем необоснованно широкие полномочия Мининформа по вмешательству в деятельность СМИ. Помимо решения о приостановлении выпуска средства массовой информации на срок до трех месяцев этот государственный орган может без решения суда вводить ограничение доступа к продукции СМИ в интернете, выносить письменное предупреждение и даже отказать зарубежному СМИ в распространении на территории Беларуси.

К сожалению, Министерство информации достаточно часто использует эти возможности на практике. Причем процедуры принятия подобных решений остаются непрозрачными, а критерии, которыми руководствуются госслужащие, принимая такие решения, вызывают много вопросов.

Только за последние полгода вынесены предупреждения владельцам информационных ресурсов — газете «Наша Ніва» и «Витебскому курьеру». Причем оба предупреждения были вынесены Министерством информации после того, как к нему с жалобой на СМИ обратились другие органы государственного управления.

Я думаю, что подобные функции не должны в принципе реализоваться государственным органом исполнительной власти. Ведь имеется суд, который на основе открытого судебного процесса с соблюдением принципа равенства сторон должен рассматривать подобные споры между государством и СМИ. Без этого

Максім ХЛЯБЕЦ,
Беларускае Радыё Рацыя

❶ *Якія нормы беларускага заканадаўства ў сферы СМІ больш за ўсё замінаюць вашай прафесійнай дзейнасці?*

— Безумоўна, гэта артыкулы, паводле якіх судзяць фрылансераў і журналістаў «Белсата» і Радыё Рацыя: незаконны выраб прадукцыі сродкаў масавай інфармацыі.

❷ *Што, на ваш погляд, у першую чаргу трэба змяніць у законах і нарматыўных актах, якія рэгулююць дзейнасць СМІ, каб мець свабодны доступ да грамадска значнай інфармацыі і працаваць больш эфектыўна?*

— Трэба абавязкова надаць законны статус фрылансерам. Журналісты, якія не маюць сталага месца працы, але могуць зарабляць на жыццё артыкуламі, якія прапануюць розным СМІ, павінны мець роўныя правы з тымі, хто працуе ў дзяржаўных медыя.

❸ *Які з накірункаў у дзейнасці БАЖ вы лічыце найбольш патрэбным і карысным, калі ўзнікае неабходнасць бараніць прафесійныя правы журналістаў?*

— Безумоўна, гэта юрыдычная абарона журналістаў арганізацыі, якіх штогод прэсуюць за іх прафесійную дзейнасць. Вельмі патрэбныя адукацыйныя праграмы, дзе журналістам распавядаюць, што яны павінны ведаць і рабіць, калі іх выклікаюць у міліцыю на допыт ці затрымоўваюць падчас асвятлення вулічных грамадзянскіх акцый.

❹ *Якія дзеянні нашай грамадскай арганізацыі, на вашу думку, маглі б гарантаваць вам большую абароненасць?*

— Наўрад ці ў Беларусі сёння можна нешта гарантаваць, таму складана адказаць на такое пытанне.

❺ *Чаму, на ваш погляд, чыноўнікі мясцовай вертыкалі ды прадстаўнікі сілавых структур дапускаюць грубасць і лютасць у дачыненні да журналістаў?*

— Я думаю, што яны наўпрост адчуваюць сваю беспакаранасць, што яны ўладары свайго горада. І ў гэтым горадзе менавіта яны — «закон і парадак». А яшчэ, безумоўна, адсутнасць прафесіяналізму і элементарная неадукаванасць. Часта чыноўнікі і міліцыянты самі не ведаюць законаў. Гэта агульная праблема ў краіне.

невозможно обеспечить независимость СМИ от государства, что может фактически привести к цензуре, которая запрещена ст. 33 Конституции.

Журналистское сообщество уверено, что не Министерство информации должно решать, какая информация необходима и интересна нашему обществу, а граждане страны и редакции СМИ. Более того, можно рассматривать вопрос о полном упразднении такого органа в государственной системе управления, как сделали это в развитых демократических странах.

Подготовил
Владимир ДЗЮБА

Андрэй МЯЛЕШКА,
Беларускае Радыё Рацыя,
г. Гродна

❶ *Якія нормы беларускага заканадаўства ў сферы СМІ больш за ўсё замінаюць вашай прафесійнай дзейнасці?*

— Замінае такая норма, як абавязковая акрэдытацыя ў Міністэрстве замежных спраў, калі ты супрацоўнічаеш з замежнымі СМІ. Замінае таксама арт. 22.9 «Парушэнне заканадаўства аб сродках масавай інфармацыі» Кодэкса Рэспублікі Беларусь аб адміністрацыйных правапарушэннях, па якім за апошнія гады асудзілі дзясяткі, калі не сотні журналістаў.

❷ *Што, на ваш погляд, у першую чаргу трэба змяніць у законах і нарматыўных актах, якія рэгулююць дзейнасць СМІ, каб мець свабодны доступ да грамадска значнай інфармацыі і працаваць больш эфектыўна?*

— Каб атрымаць свабодны доступ да грамадска значнай інфармацыі, трэба змяніць мысленне чыноўнікаў ды сістэму, якая дагэтуль збольшага працуе па закасцянелых савецкіх законах.

❸ *Які з накірункаў у дзейнасці БАЖ вы лічыце найбольш патрэбным і карысным, калі ўзнікае неабходнасць бараніць прафесійныя правы журналістаў?*

— Калі мы кажам пра абарону, то лепшы накірунак — праца юрыдычнай службы, да якой можна звярнуцца ў любы момант, каб атрымаць параду і дапамогу.

❹ *Якія дзеянні нашай грамадскай арганізацыі, на вашу думку, маглі б гарантаваць вам большую абароненасць?*

— Найбольшую абароненасць, як сацыяльную, гэтак і любую іншую, чалавеку гарантуюць грошы. Грамадская ж арганізацыя можа гарантаваць толькі карпаратыўную падтрымку і юрыдычную дапамогу. Мяркую, не будзе лішнім арганізаваць яшчэ і службу псіхалагічнай дапамогі, куды можна будзе звярнуцца падчас псіхалагічнага крызісу. Бо журналісты недзяржаўных СМІ пастаянна адчуваюць прэсінг з боку ўладаў ды сілавых структур.

❺ *Чаму, на ваш погляд, чыноўнікі мясцовай вертыкалі ды прадстаўнікі сілавых структур дапускаюць грубасць і лютасць у дачыненні да журналістаў?*

— Чыноўнікі мясцовай вертыкалі жывуць у сваім абасобленым свеце. Яго для іх стварыла дзяржава. Чыноўнікі дапускаюць грубасць у дачыненні да журналістаў таму, што адчуваюць сваю беспакаранасць. Яны думаюць, што бізун уседазволенасці будзе ў іх руках вечна. Аднак памыляюцца, бо зусім нечакана для іх усё можа змяніцца.

Кацярына
АНДРЭЕВА

ДЗЕНЬ непаслушэнства

Ёсць такая дзіцячая гульня — Дзень непаслушэнства, калі маленькім дазволена рабіць усё, што заўгодна, і старэйшых можна не слухацца. Па журналісцкіх мерках я — дзіця: у прафесію прыйшла ў 21 год, сёлета споўніцца 24. Мой Дзень непаслушэнства толькі пачаўся, але гульня аказалася зусім не дзіцячай.

Я не паспела папрацаваць на Плошчы-2010, на акцыях маўклівага пратэсту ў 2011-м, таму ўсё бачыла ўпершыню. Цягам месяца маіх калег затрымлівалі, збівалі, штрафавалі, саджалі на суткі, дзе тыя трымалі галадоўку. «Прадстаўляюцца журналістамі, але не з'яўляюцца імі», — гаварыла тым часам Міністэрства ўнутраных спраў.

Канешне, у разуменні МУС сапраўдны журналіст не бегае па мітынгах з літрам кавы ў тэрмасе, не дае выказацца нязгодным, не паказвае закінутыя і нікому не патрэбныя вёскі. Ён пераходзіць з нарады на прэс-канферэнцыю, з прэс-канферэнцыі на нараду. Але хто ж тады ўвесь гарачы сакавік вёў стрымы, здымаў сюжэты, пісаў рэпартажы, аналізаваў падзеі, якія так імкліва развіваліся? Гэта рабілі мы, непаслухмяныя.

«Віншуем з Днём Канстытуцыі! Тварам да сцяны!»

Кацярына Андрэева і Аляксандр Баразенка падчас здымак 25 сакавіка

«На ложак не класціся!» — металічным тонам з-за металічных дзвярэй крычыць канваірка ў Аршанскім РАУС. Тут жывуць па турэмных законах — пасля шасці раніцы нельга ні прылегчы, ні проста прысесці. Шчыра кажучы, не вельмі і хацелася. Жалезныя пласціны ўразаюцца ў спіну — назваць ложкам гэтую канструкцыю цяжка. Бялізна — у шэрых плямах, з чужымі валасамі. Лепш ужо скурчыцца на вузкай драўлянай лаўцы, прыбітай да падлогі, бо сілы пастунова пакідаюць. Апошнія суткі паесці не давялося. Па-першае, пад відам рысавай кашы ў ізалятары частуюць жоўтай слізззю, якую трэба запіваць кіпнем з бруднага алюмініевага кубку. Па-другое, у куце камеры — прыбіральня. Раздзяўбаны ўнітаз за нізенькай шырмай з адпаведным пахам. Умовы неапетытныя.

24 гадзіны таму мы з аператарам «Белсата» Алесем Баразенкам выехалі ў Воршу на чарговую акцыю «недармаедаў», каб весці онлайн-трансляцыю. Напрыканцы на прыступках Аршанскага выканкама сабраўся мітынг. Павел Севярынец палымяна прамаўляў у мегафон, звяртаючыся да натоўпу.

Пасля акцыі Севярынец пайшоў на вакзал, і мы вырашылі суправадзіць яго, памятаючы сумны досвед палітыкаў, затрыманых раней у Маладзечне. Звычайны жыхар Воршы прапанаваў падвезці Севярынца на ўласным аўто. Едзем мы спакойна ўсе разам і раптам заўважаем пагоню — машына ДАІ з мігалкай спыняе нас у завулку. Пакуль даішнікі правяраюць дакументы кіроўцы, падрульвае джып з таніраванымі вокнамі, выскокваюць байцы АМАП і ўсё ж затрымліваюць Севярынца. Адначасова майго калегу-аператара «пакуюць» у машыну ДАІ. Трансляцыя «Белсата» тым часам працягваецца, колькасць гледачоў перавысіла 4 тысячы. Калі Баразенку пасадзілі ў машыну ДАІ, за ім туды ўціснулася і я. Як кажуць, show must go on. Паездка ў РАУС ператварылася ў сапраўднае рэаліці-шоу, хаця першапачаткова такой мэты ніхто не ставіў.

Трансляцыя спынілася ў халодным і цёмным калідоры РАУСа, калі міліцыянты выламалі з маіх рук мабільную прыладу. «Зараз на 15 сутак заедзеш, калі такая разумная!» — гаркнуў мужык у цывільным.

Дагляд, вопіс рэчаў, чатыры гадзіны ў адзіночнай камеры папярэдняга затрымання без ацяплення, зачыненай наглуха. Тэлефанаваць блізкім і ў рэдакцыю забаронена. Калі ў суседнюю камеру запіхалі акрэдытаваную ў МЗС журналістку Радыё Свабода Галіну Абакунчык, стала зразумела: дадому я сёння не трапляю. Час ад часу дзверы камеры адчыняў міліцыянт. Адчыняў, проста глядзеў на мяне і ўсміхаўся.

«Слухайце, вы праўда думаеце, што схапілі небяспечнага правапарушальніка?» — пытаюся.

Маўчыць.

«Ведаеце, вось вас, акрамя гэтага РАУСа, нічога ўжо не чакае. Адзіная цікавостка ў жыцці засталася», — вырашыла я пашкадаваць канваіра.

«З Днём Канстытуцыі!» — адказаў той і ўзняў дагары руку ў пераможным жэсце са сціснутым кулаком. Гэтым разам дзверы грукнулі асабліва моцна. Пакрыўдзіўся.

Калі на вуліцы сцямнела, з'явіўся «добры следчы». Малады міліцыянцік вырашыў, што няблага было б скласці пратакол на пятай гадзіне чакання. Падпісваць гэтыя паперкі я не збіралася. Канваір прыцягнуў торбу і загадаў скласці туды рэчы. «Шнуркоў на ботах няма? Афармляйце яе ў ІЧУ».

«Тварам да сцяны!» — чую ззаду. Вось я і ў ізалятары. Бачна, што дзяжурная, дзяўчына майго ўзросту, насамрэч не хоча, каб я распраналася і прысядала, але для праформы загадвае гэта зрабіць. Адмаўляюся. Малады міліцыянцік нарэзаў для мяне лусты свежага шэрага хлебу, але пах, які ўдарыў у нос яшчэ з парогу камеры, адбіў жаданне есці. Праз гадзіну ў «кармушку» прасунулі кнігу, нейкі савецкі раман з эпічнай назвай — «Честь». У камеры смярдзіць.

Прачынаюся ад ляманту канваіркі: «Колькі можна казаць, на ложак не класціся!» — і ад таго,

Kaciaryna Andrejeva, a correspondent of the Warsaw-based channel Belsat TV, was arrested on March 12 in Orša, where she was staying to cover a "march of non-parasites." She was placed in a detention center and was sentenced to a fine of 460 rubels (some $240) the following morning. She was found guilty of working as a journalist without accreditation and disobeying lawful police orders.

She was also given a fine in absentia for making a live video report about a protest against Aliaksandr Lukašenka's decree imposing a so-called parasite tax on non-working people. In addition, she was beaten while she was making a live report on the March 25 Freedom Day demonstration in Minsk.

"In an area behind the Palace of the Republic [in downtown Kastryčnickaja Square], there were a huge number of vehicles, including crowd control vehicles, prisoner transport trucks and many buses packed with riot police troops. I had hardly started my live report when a man in a black mask knocked my phone out of my hand. Four officers of an unknown agency – their insignia were pasted over with something – attacked me from behind. I shouted, 'We are journalists!' and attempted to show my card, but they snatched it out of my hands, crushed it and threw it to the ground, along with my phone. They also knocked my husband, also a journalist, down to the ground. I was hit in the side with an iron knee pad. That violence lasted about five minutes, but then a surprising thing happened. Someone of them called their commanding officer by phone and they let us go. Beaten up with our clothes damaged, we crawled to a nearby subway station. There was an ordinary uniformed police officer standing there. He wondered why we were looking so bad. I answered, 'This is your colleagues' job.'"

што моцна нудзіць. А восьмай гадзіне ў ІЧУ пачынаецца абход камераў: завальваецца цэлая дэлегацыя пухленькіх міліцыянтаў.

«Ты не разумееш? Трэба стаяць роўна, сядзець нельга, калі я заходжу!» — падвышае голас афіцэр.

Гляджу ў пустыя бялёсыя вочы: «А што будзе, калі не ўстану?»

Яшчэ праз гадзіны чатыры нарэшце павезлі ў суд. Унутры міліцэйскай «Газэлі» таксама камеры — клеткі. У суседняй — праваабаронца з Беларускага Хельсінскага камітэта. Камера награваецца ад матора, паветра трапляе туды праз дзве маленькія дзірачкі. Святла няма.

Суддзя дала штраф — 460 рублёў. За выраб прадукцыі СМІ без акрэдытацыі і непадпарадкаванне міліцыі. Ці трэба было суткі трымаць такога небяспечнага злачынцу за кратамі? Пасля муж распавёў: аказваецца, ён дзяжурыў у РАУСе і пад сценамі ізалятара з учорашняга вечара, дамагаючыся перадаць чыстую ваду і цёплыя рэчы. Але міліцыянт пачаў тыцкаць мужу ў твар сваім мабільным: «Прыемна, калі цябе вось так здымаюць? Прыемна?! Няхай сядзіць цяпер, гэта наш ёй адказ!»

А ўсё чаму? Бо асвятляла акцыю пратэсту, бо не схавала камеру і паехала следам за затрыманым аператарам. Што ж зробіш, непаслухмяная.

Каленам у бок на Дзень Волі

Перакісь вадароду, бінт, пластыр, гематаген, зубная шчотка. Падаецца, усё на месцы. Так выглядае набор беларускага журналіста-пачаткоўца, які яшчэ не бачыў у сваім жыцці міліцэйскіх кардонаў. Ад самага пачатку 25 сакавіка стала зразумела: будуць масавыя затрыманні, кардон «касманаўтаў» і грукат шчытоў. Рыхтавалася грунтоўна: прачытала некалькі інструкцый па бяспецы, склала спіс «экстранных» нумароў на мабільным, зарадкі для тэхнікі, цёплую вопратку.

Калі байцы ў поўнай амуніцыі пабеглі на праспект з-за вугла корпуса БНТУ, хтосьці крыкнуў: «Шчыты ідуць!» Людзі пачалі ціснуцца на ганку крамы, не змяшчаліся туды, некаторыя пабеглі ў адваротным кірунку. А некаторыя падышлі проста да кардону і пачалі гутарыць з узброенымі амапаўцамі, смяяцца, рабіць сэлфі. У гэты момант я адчула: страх доўжыцца не больш за секунду. У наступную ты разумееш, што за шчытамі — 19-гадовыя хлопчыкі. Напэўна, у той момант яны адчувалі сябе героямі. Канцэнтрацыя адрэналіну ў паветры, напружанасць былі такія, што можна будаваць электрастанцыю. Хлопцы нешта мычаць і грукаюць у свае шчыты. Мусім адыйсці? Выбачайце, мы не паслухаемся. Аператар здымае іх буйным планам, а я пішу стэндап на фоне кардону. Пасля Баразенку затрымалі. Як і сотні тых, хто 25 сакавіка выйшаў на вуліцу.

«Кацярына, для Вас мы маем персанальны аўтазак!» — няўдала пажартаваў адзін з міліцэйскіх кіраўнікоў, але ягоную ўвагу адцягнуў сівы дзядуля. Праз імгненне дзядулю за рукі і за ногі зацягнулі ў зялёны МАЗ.

Я бачыла, з якім відавочным задавальненнем начальнік менскага АМАПа Балаба кіраваў працэсам. Ты ўпаў і ляжыш? Затрымаць. Не хочаш ісці ў аўтазак і кажаш, што проста шпацыраваў? Урэзаць дубінкай па нырках. Ты дзяўчына і набралася нахабства, каб ахінуць плечы нацыянальным сцягам? Атрымай па галаве.

Мы з мужам, таксама журналістам, вырашылі даехаць да Кастрычніцкай плошчы, паглядзець, што там адбываецца. Ідэя зазірнуць за Палац Рэспублікі прыйшла мне ў галаву, і я пацягнула за сабой мужа і яшчэ адну калегу. На пляцоўцы за Палацам стаяла вялізарная колькасць тэхнікі: вадамёты, аўтазакі, безліч аўтобусаў з амапаўцамі.

Не паспела я пачаць трансляцыю, як тэлефон выбіў на зямлю чалавек у чорнай масцы. Чацвёра байцоў невядомай структуры (нашыўкі на рукавах заклееныя) наляцелі з-за спіны. «Мы журналісты!» — спрабую паказаць пасведчанне, але яго выдзіраюць з рук, камячаць і кідаюць на асфальт. Следам на асфальт кідаюць мужа. Людзі ў чорным не назваліся і ніяк не вызначылі наш статус. Раптоўна я адчула ўдар у бок каленам з жалезным накаленнікам. Брутальная сцэна доўжылася хвілін пяць, а пасля адбылося дзіўнае: хтосьці пазваніў кіраўніку «спецаперацыі» і нас адпусцілі.

Пабітыя, пакамечаныя, у расцягнутай вопратцы мы дакульгалі да метро. У пераходзе дзяжурыў звычайны міліцыянт, ён запытаў, чаму так кепска выглядаем. «Калегі вашыя, напэўна, пастараліся». Але слёзы хутка высахлі, бо падумалася: шмат каму сёння значна горш.

Праз месяц я вярнулася з Варшавы, каб весці чарговы стрым з акцыі 1 траўня. Радзіма сустрэла пратаколам за працу ў Берасці. Яшчэ 5 сакавіка «Белсат» асвятляў там Марш недармаедаў. Позву ў суд даслалі ў дзень суда. Такім чынам, пасяджэнне прайшло без мяне, а суддзя Фёдарава прызначыла штраф — 1035 рублёў. Сакратарка, дзяўчынка гадоў 25, пазней уручыла пастанову, лыпаючы вачыма. Падаецца, што канвеер працуе аўтаматычна: ніводная з гэтых дзяўчынак не спыніцца і не запытае ў сябе: «А што я раблю?» Не турбуе такое пытанне і суддзяў.

***

Сёння магу з упэўненасцю сказаць: для мяне журналістыка — гэта назаўжды. Менавіта прафесія вызначае мой лёс, стыль паводзінаў, змяняе светапогляд. Колькі б штрафаў не выпісала суддзя Фёдарава, колькі б талерак з агіднай рысавай кашай не прасунуў у вакенца канваір, журналістыку не разлюблю. Падаецца, галоўнае — проста працягваць пісаць, здымаць, перадаваць навіны. Свабодна, непаслухмяна. Сёння мой Дзень непаслушэнства. І заўтра таксама.

«Живет моя отрада в высоком терему,
а в терем тот высокий нет хода никому…»
Эта строчка из народной песни
весьма точно характеризует ситуацию,
которая с недавнего времени сложилась
вокруг всего, чего журналисты,
по мнению власти, знать не должны.
Для чиновников все предельно просто:
спрятали информацию от журналистов,
значит, спрятали ее от общества.
А зачем, собственно, народу знать,
что происходит за высокими заборами
министерств и ведомств,
разных государственных контор
и даже самых захудалых сельсоветов?!
Пусть он, народ, и дальше думает,
что бедно живет потому,

ЗАБОР

что плохо работает, как не раз заявляли высокопоставленные чиновники. Вместе с тем те же руководители неустанно повторяют, что белорусы — самый трудолюбивый народ в мире. Никакого парадокса здесь нет. Просто ответственные за состояние государственных дел мужи прячут за высоким забором секретности свою несостоятельность, неумение организовать работу и поднять экономику страны на должный уровень.

На вопросы «А» отвечает юрист и правозащитник Олег АГЕЕВ.

— Иногда кажется, что сумрачный туман секретности окутал всю страну. Порой дело доходит до абсурда, когда негосударственным региональным изданиям отказывают в предоставлении информации относительно объема производимой в районе хлебной продукции. Или, например, сколько жителей данного региона за определенный период времени ушли в мир иной… Что, собственно, происходит?

— Это стало возможным в результате очень жесткого правового регулирования ограничений права на доступ к информации и засекречивания целых пластов социально значимых данных.

Проблемы начинаются с Закона «О государственных секретах» — одного из основных в этой сфере. Там само понятие «государственные секреты» раскрыто через этот же термин: государственные секреты — это сведения, по сути, составляющие государственные секреты.

Вместе с тем и сам перечень информации, которая может быть засекречена, вызывает много вопросов. Зачем, например, скрывать от налогоплательщиков данные об объемах финансирования правоохранительных органов или о содержании международных договоров Республики Беларусь? Необходимо отметить, что список секретных сведений не является закрытым, поэтому сюда могут быть отнесены и иные дополнительные сведения в области политики, экономики, финансов, науки, техники и т. д.

Ситуацию усугубляет и то, что в Беларуси помимо многих странностей с государственными секретами законодательно закреплен чрезвычайно легкий для чиновников порядок отнесения тех или иных сведений к категории служебной информации ограниченного распространения или, как ее еще называют, «ДСП». Исходя из нынешнего правового регулирования довольно большое количество руководителей наделены полномочиями распространять гриф «Для служебного пользования» практически на весь спектр государственной деятельности. Это автоматически скрывает еще большие пласты сведений, которые ранее не были закрыты Законом «О государственных секретах».

Следует отметить и процедуру предоставления информации государственными органами. Наверное, только ленивый журналист не сталкивался с ответом чиновников даже на самый простой вопрос — мол, «присылайте официальный письменный запрос, и мы его рассмотрим в установленный срок».

К сожалению, срок, который определяет Закон «Об обращениях граждан и юридических лиц» (до месяца!), зачастую лишает смысла подобные письменные обращения. Ведь СМИ теряют возможность предоставлять информацию оперативно.

В результате создается ничем не оправданный барьер и для граждан, которые лишены возможности получать социально важную информацию без задержек.

Все это в совокупности и приводит к закрытости государства от СМИ и, как следствие, от общества.

— С группой белорусских журналистов мне дважды доводелось побывать на заседаниях Бундестага в Берлине. Приятно было узнать, что любой гражданин Германии, предъявив документы, удостоверяющие личность, имеет право послушать и посмотреть, какие проблемы обсуждают парламентарии. То есть доступ к работе государственных органов там открыт. Существуют ли аналогичные законы в Беларуси?

— К сожалению, в Беларуси в принципе нет закона о доступе к информации о деятельности государственных органов. Хотя еще в 2011 году обсуждалось его принятие. Был даже разработан достаточно неплохой законопроект. Кроме того, в 2012 году его планировали внести на рассмотрение в Палату Представителей. Но вскоре вместо этого был принят закон об изменении закона о защите информации. В результате мы получили то, что имеем. Практически все журналисты, в том числе работающие в государственных СМИ, отмечают, что сейчас очень сложно получить оперативную информацию от государственных органов. Очевидно, что в Беларуси крайне необходим отдельный закон о доступе к информации о деятельности госорганов. Тем более что, учитывая политическую важность этого права, такие вопросы в зарубежных странах выделяют в отдельные нормативные акты (Болгария, Дания, Сербия, Норвегия, Польша, Финляндия, Россия, Албания и др.).

У белорусских журналистов нет возможности получить в открытом доступе сведения о том, где именно, на каких территориях или объектах ограничиваются их права. Хотя Законом «О государственных секретах» предусмотрено, что Совет Министров должен был утвердить перечень особо режимных и режимных объектов, а также положение об особо режимных и режимных объектах. Судя по тому, как действуют сотрудники милиции по отношению к «любопытным» журналистам, этот перечень все же был утвержден. Но в открытом доступе нам его не удается найти. В результате у журналистов возникает много проблем и вопросов. Например, можно ли снимать в фойе здания милиции, какие строения отнесены к режимным объектам, наложен ли запрет на фотографирование каких-либо госучреждений, и если да, что это за правовой документ?

Например, в Орше в марте этого года за неисполнение требования милиционера прекратить видеосъемку в РОВД молодую журналистку задержали, ночь она провела в камере. Потом ее судили и оштрафовали. В Минске в феврале 2015 года на три часа задержали фотографа, который фотографировал задние Академии наук… И это далеко не полный перечень случаев препятствования деятельности журналистов из-за того, что многие объекты вдруг стали «режимными».

Так что проблемы из-за излишней засекреченности, я бы даже сказал секретности засекречивания, периодически возникают.

— Еще одним барьером на пути альтернативной информации является дискриминационный подход к распространению негосударственных

Fence

Sometimes it seems that a somber fog of secrecy has enveloped the entire country. Sometimes absurd things happen. Local non-state newspapers are even denied information about the output of bakery products in the area. Or, for instance, bureaucrats refuse to say how many local residents passed away in a certain period of time. Why does this happen?

Lawyer and human right defender Ałieh Ahejeŭ answers Abajur's questions.

— This became possible as a result of very tight legal restrictions on access to information. Whole categories of socially important data were made secret.

Restrictions originate from one of the main laws in this field, the State Secrets Law. Even the list of kinds of information that may be classified as secret arouses many questions. For instance, why do authorities keep secret from the public data about expenditure on the maintenance of the police force or about the content of international conventions to which Belarus is a party? Moreover, the list of such classified information is open-ended and may be expanded to include additional information related to the political, economic, financial, technical, scientific and other spheres.

This can be done easily because bureaucrats are legislatively empowered to classify one or another item of information as restricted data. A rather large range of officials have the power to designate almost all information about government activities as "For Official Use Only," which automatically blocks access to information that is not made secret by the State Secrets Law.

независимым редакциям, как под копирку, сообщалось, что, мол, эти государственные организации свободны в заключении договоров. Иными словами, если они не хотят распространять какое-то печатное СМИ, то это их право. Отказы в распространении без какого-либо обоснования одним изданиям и при этом свободный доступ в систему распространения другим — яркий пример дискриминационного подхода к распространению негосударственной прессы. Как показало дальнейшее развитие событий, эти отказы на предоставление равных условий распространения лежали именно в политической плоскости. Во время недавней встречи главного редактора независимой газеты «Народная Воля» Иосифа Середича с руководителем белорусского государства поднимался и этот вопрос. После высказывания Александра Лукашенко, что эту практику надо поменять, редакции, которым раньше отказывали в равных условиях на распространение продукции, все-таки стали включать в государственные каналы распространения. Хочется надеяться, что это не было разовым показушным мероприятием и все СМИ, независимо от того, кем они учреждены — государственным органом или частным юридическим (физическим) лицом, — будут на равных иметь доступ к своим целевым группам. И что подобный дискриминационный подход останется только в учебниках по истории журналистики Беларуси.

Подготовил
Владимир ДЗЮБА

печатных изданий. Не один год БАЖ пытается довести до ума чиновников порочность подобной практики. Руководители редакций и эксперты уверены, что решение этой проблемы лежит исключительно в политической плоскости. Думаю, следует еще раз напомнить про методику, благодаря которой независимые газеты негласно попадают в категорию «неправильных» и исчезают из подписных каталогов. Появилась ли надежда на избавление от этого позора?

— Да, мы действительно очень долго боролись с проблемой, когда некоторые негосударственные издания получали отказы на включение их в подписные каталоги «Белпочты» и на размещение в продаже через киоски «Белсоюзпечати». Это при том, что организации эти были созданы государством, которое должно обеспечивать реализацию прав граждан на беспрепятственный доступ ко всесторонней и объективной информации. В качестве обоснования таких отказов

Apart from this, there is a very long procedure for officially obtaining information from government agencies. The law governing the handling of complaints and requests from citizens and legal entities requires bureaucrats to give replies within a period as long as one month, which makes reporters' requests for information senseless because a good news report is a timely report. Authorities thus create an unjustified barrier for the public to receive socially important information without delay.
The combination of all these factors leads to the government's isolation from the media and, consequently, from the public.

— I have twice had occasion to attend plenary meetings of the Bundestag in Berlin, together with a group of Belarusian journalists. I was pleased to learn that after showing an identification card, any citizen of Germany has the right to be present and find out what issues are under discussion in the parliament.

— Unfortunately, in Belarus there is no law that would govern access to information about the activities of government agencies, although as far back as 2011, authorities considered adopting such a law. Eventually, the government decided to instead adopt amendments to the Information Protection Law. As a result, we have what we have. Almost all reporters, including those working for state-owned media outlets, say that it is very difficult to promptly receive information from government agencies. Therefore, it is evident that there is an extreme need for Belarus to have a separate law governing access to information about the activities of government agencies, especially as there are examples to follow. Given the political importance of the right of access to such information for society, many foreign countries have such a law. These countries include, among others, Bulgaria, Denmark, Serbia, Norway, Poland, Finland, Russia and Albania.

Антон СУРАПІН,
журналіст-фрылансер,
г. Слуцк

❶ *Якія нормы беларускага заканадаўства ў сферы СМІ больш за ўсё замінаюць вашай прафесійнай дзейнасці?*

— Артыкулы 6 і 7 Закона аб СМІ. Згодна з іх трактоўкай я — не журналіст. Па-першае, таму што не акрэдытаваны. Па-другое, таму што не маю сталых працоўных стасункаў з рэдакцыяй. Аднак я журналіст па адукацыі, раблю артыкулы, а потым прапаноўваю іх выданням. Што тут крымінальнага? Ды і стасункі з рэдакцыямі могуць быць неабавязкова штатнымі, можна заключыць з імі дамову і працаваць. Дыстанцыйная праца для журналістаў у XXI стагоддзі — гэта норма. Толькі беларускія чыноўнікі не жадаюць гэтага зразумець, таму дагэтуль статус журналістаў-фрылансераў не адлюстраваны ў беларускім заканадаўстве.

❷ *Што, на ваш погляд, у першую чаргу трэба змяніць у законах і нарматыўных актах, якія рэгулююць дзейнасць СМІ, каб мець свабодны доступ да грамадска значнай інфармацыі і працаваць больш эфектыўна?*

— У Законе аб СМІ павінен з'явіцца найгалоўнейшы артыкул: «Любыя законы, якія тычацца дзейнасці СМІ (і не толькі), стаяць ніжэй за Канстытуцыю Рэспублікі Беларусь». Сёння, на жаль, гэта выглядае зусім не так. Насамрэч дзейнічаюць схаваныя ад журналістаў унутранныя інструкцыі, нейкія ведамасныя распараджэнні, загады «зверху», «тэлефоннае права», пагрозы ідэолагаў і іншае, што надта замінае журналісцкай працы.

У адпаведнасці з арт. 34 Канстытуцыі любы грамадзянін краіны мае права на збор і распаўсюд інфармацыі. Тады чаму журналістаў прэсуюць падчас выканання прафесійных абавязкаў, уціскаючь правы, гарантаваныя Канстытуцыяй? Адказ відавочны: дзяржаўныя ідэолагі ды чынавенства манапалізавалі правы на праўду і паставілі сябе па над законам.

❸ *Які з накірункаў у дзейнасці БАЖ вы лічыце найбольш патрэбным і карысным, калі ўзнікае неабходнасць бараніць прафесійныя правы журналістаў?*

— Найбольш патрэбнай лічу юрыдычную дапамогу, калі журналіст трапляе ў крытычную сітуацыю. Каб пазбегнуць рызыкі, таксама важная прававая падтрымка ды кансультацыі ў паўсядзённай працы.

Лічу дзейсным стварэнне інфармацыйных хваляў, арганізацыю медыя-кампаній, якія кансалідуюць журналістаў у адстойванні сваіх правоў.

❹ *Якія дзеянні нашай грамадскай арганізацыі, на вашу думку, маглі б гарантаваць вам большую абароненасць?*

— Прававая падтрымка ў стварэнні новых недзяржаўных СМІ, каб у іх штат можна было прыняць ўсіх журналістаў-фрылансераў. Тады кожны атрымае афіцыйнае рэдакцыйнае пасведчанні, чаго патрабуе цяперашні закон. Вось такія светлыя мары…

А калі сур'ёзна, то неабходна дабівацца змяненняў у заканадаўстве, каб журналісты-фрылансеры мелі тыя ж правы, што і штатныя супрацоўнікі рэдакцый.

❺ *Чаму, на ваш погляд, чыноўнікі мясцовай вертыкалі ды прадстаўнікі сілавых структур дапускаюць грубасць і лютасць у дачыненні да журналістаў?*

— Гэта вынік ідэалагічнай апрацоўкі, якая выклікае варожасць у дачыненні да незалежных журналістаў. Уладам вельмі не падабаецца, што недзяржаўныя СМІ паказваюць рэчаіснасць такой, якая яна ёсць, без хлусні і прыкрас, без замоўчвання недахопаў. Бо яны не баяцца пераследавання за крытыку.

Магчыма, яшчэ адна прычына — ў адсутнасці адэкватнай контрпрапаганды з боку незалежных журналістаў. Мы канстатуем толькі факты рэпрэсій, абараняемся ў судах, але не надта часта нагадваем людзям пра тое, што без свабоды слова не можа быць вольнага, дэмакратычнага грамадства. Тое ж самае трэба пастаянна даводзіць да тых самых чыноўнікаў мясцовай вертыкалі ды прадстаўнікоў сілавых структур. Хаця яны, калі перашкаджаюць працаваць журналістам, на маю думку, добра ведаюць, што парушаюць закон.

Сакавік 2017 года распачаў новы этап выпрабаванняў на трываласць незалежных мэдыяў і журналістаў у Беларусі: колькасць затрыманых, асуджаных, аштрафаваных і зняволеных прадстаўнікоў недзяржаўных СМІ перасягнула лічбы, зафіксаваныя ў гады самых жорсткіх рэпрэсій адносна палітычных апанэнтаў цяперашняй улады.

Толькі за адзін дзень, 12 сакавіка, калі ў некалькіх гарадах Беларусі праходзілі «Маршы недармаедаў», былі затрыманыя каля дзесятка журналістаў. Сярод іншых — Галіна Абакунчык, акрэдытаваны на той час карэспандэнт Радыё Свабода. Галіна правяла ноч у ізалятары часовага ўтрымання ў горадзе Ворша, а затым суд пакараў журналістку штрафам у памеры 25 базавых велічыняў (575 беларускіх рублёў), абвінаваціўшы ва ўдзеле ў недазволенай вулічнай акцыі.

Галіна АБАКУНЧЫК падчас прамой трансляцыі з Курапат

Кажы праўду і не памылішся…

— Рэпрэсіі супраць незалежных мэдыяў і журналістаў у Беларусі — з’ява не новая, — **кажа Галіна Абакунчык.** — Найноўшая гісторыя, тэрмін якой практычна цалкам патрапіў пад прэзідэнцтва цяперашняга кіраўніка краіны, — гэта гісторыя супрацьстаяння ўлады з незалежнымі мэдыямі. Можна ўзгадаць і закрыццё газет-радыё, суды і дэпартацыю журналістаў, як, да прыкладу, Паўла Шарамета і Аляксандра Ступнікава. Лёс відэаапэратара Зьмітра Завадзкага і па сёння застаецца невядомым. Колькі за гэтыя гады адбылося ператрусаў у рэдакцыях і ў прыватных дамах незалежных журналістаў,

Падчас суда ў Воршы

канфіскацыі тэхнікі, затрыманняў — не падлягае пераліку. Таму новы наступ на незалежныя мэдыі — толькі чарговае «абвастрэнне», безумоўна, звязанае з сацыяльным і грамадска-палітычным крызісам у краіне.

— Вас і затрымалі падчас «Марша недармаедаў» ў Воршы…

— Так, фармальна гэта адбылося ў Воршы. Але думаю, што сілавікі на мяне «паклалі вока» крыху раней — падчас акцыі пратэсту ў Курапатах. Як вядома, пратэст супраць будаўніцтва ў ахоўнай зоне ўрочышча скончыўся перамогай маладафронтаўцаў і паразай спэцслужбаў, якія кругласутачна баранілі тую будоўлю. А яны трымаць паразы не прывыклі, што і пацвердзілася далейшымі арыштамі і судамі над актывістамі і ўдзельнікамі абароны Курапатаў.

Мне ж давялося працаваць у самыя драматычныя і цяжкія моманты курапацкага супрацьстаяння — ад першых хвілін, калі шасцёра маладафронтаўцаў усталёўвалі першы намёт, і калі выпілоўвалі з-пад МАЗа прыкутага кайданамі Сяргея Пальчэўскага, і калі ішлі сходы жыхароў і мітынгі — я вяла прамую відэатрансляцыю гэтых падзей на Радыё Свабода.

У першыя дні былі моманты, калі з-за пратэсту ўся будоўля — з дзясяткамі працаўнікоў, тэхнікі, апэратыўнікамі, якія круглясутачна дзяжурылі ў Курапатах — стаяла без працы па поўдня. Бо побач з абаронцамі ўвесь гэты час я стаяла з відэакамэрай, гатовая здымаць гвалт і затрыманні. Пра гэта неаднойчы ў сваіх відэаблогах узгадваў Зміцер Дашкевіч, падкрэсліваючы важнасць незалежных мэдыяў. Дашкевіч таксама дзякаваў персанальна мне і Радыё Свабода падчас заключнага мітынгу ў Курапатах.

Натуральна, што спецслужбы гэтага не заўважыць таксама не маглі, ну і сцярпець — само сабой зразумела. Вось так за сваю паразу і адплацілі мне ў Воршы.

— Чаму вы думаеце, што гэта была менавіта персанальная помста?

— Хаця б з таго, што мяне і маіх калегаў-журналістаў затрымалі не таму, што «падвярнуліся пад руку» падчас мітынгу ці іншых затрыманняў. За намі пільнавалі і «вялі» па горадзе, калі мітынг скончыўся, людзі разышліся і ратаваць нас не было каму, а сваю фота- і відэатэхніку мы ўжо склалі. А затрымлівалі ў стылі вядомага журналістам «хапуна», калі спыняецца міліцэйская машына, з яе выскокваюць амапаўцы, хапаюць і валакуць як найхутчэй, пакуль ахвяра не паспее нават апамятацца. Ну а ў пастарунку — дзе нябачна і нячутна — гвалт і разбой напоўніцу. Нападаюць некалькі чалавек у цывільным, вырываюць з рук тэхніку і тэлефоны, гвалтам заштурхоўваюць у пакой і без звестак утрымліваюць некалькі гадзін. Каб спраўдзіць нашыя дакументы — паглядзець пашпарты, журналісцкія пасведчанні, акрэдытацыю Міністэрства замежных спраў, якія былі пры нас, — і гаворкі не вялося.

Але пры гэтым да мяне звярталіся, падкрэслена называючы маё імя і імя па бацьку. Маўляў, мы вас добра ведаем і без дакументаў. Навошта тады затрымлівалі — паўстае пытанне? Ну вось для таго і затрымлівалі, бо ведалі каго і дзеля чаго. У выніку дваіх маіх калегаў вызвалілі, а мяне правялі праз усю адпрацаваную схему: камера, суд,

Падчас уручэння прэміі «Чэмпіён грамадзянскай супольнасці»

штраф. Нічым іншым, як персанальнай помстай, патлумачыць гэты інцыдэнт не магу.

— Вас судзілі паводле вядомага артыкула 23.34 — за ўдзел у несанкцыянаваным масавым мерапрыемстве…

— Калі журналіст мае акрэдытацыю Міністэрства замежных спраў, мае рэдакцыйнае заданне і выконвае яго, праводзячы відэатрансляцыю з месца падзеі, — пра які ўдзел у мітынгу можна казаць? Але хлусня — гэта дзяржаўная ідэалогія ў Беларусі. Схлусіла інспектар Аршанскага РАУС Л. Трушко, якая склала на мяне пратакол без адзінага факта маёй вінаватасці. Схлусіў начальнік Віцебскага АМОНу Камароў, які гэты пратакол падпісаў, хоць з абодвума гэтымі «праваахоўнікамі» мы ў вочы не бачыліся. Схлусіў аршанскі суддзя Драгуноў, які, адмовіўшыся выклікаць у суд гэтых «сведкаў», прызнаў галаслоўную хлусню і вынес несправядлівае рашэнне. Схлусіла суддзя Віцебскага абласнога суда С. П. Іванова, якая намагалася знайсці хоць нейкі намёк на «склад злачынства» і, не знайшоўшы, усё роўна пакінула пакаранне нязменным.

Я адмыслова называю вядомыя мне імёны службоўцаў, бо кожнае беззаконне з боку дзяржаўных чыноўнікаў, а тым больш праваахоўнай сістэмы мае быць названым. Гэта важна і неабходна для будучай працэдуры люстрацыі, без якой нашаму грамадству нельга рухацца да сапраўды дэмакратычнай дзяржавы. Чыноўнікі і службоўцы, якія, карыстаючыся сённяшняй бязмежнай безадказнасцю, чыняць беззаконне, не маюць права займаць дяржаўныя пасады.

— Як паставіліся да сітуацыі вашыя знаёмыя, сябры ці сваякі?

— Па-рознаму, як гэта ні дзіўна. Было і ёсць вельмі шмат падтрымкі ад самых розных людзей — і словам, і справай, за што я вельмі і вельмі ўсім

In one day alone, on March 12, when “marches of non-parasites” were being staged in several cities in Belarus, police arrested about a dozen journalists. Those included, among others, Halina Abakunčyk, an accredited correspondent of the Belarusian Service of Radio Free Europe/Radio Liberty. Halina spent a night in a detention center in the city of Orša and then a judge punished the journalist with a fine of 575 rubels (some $300) after finding her guilty of participating in an unauthorized street demonstration.

Halina Abakunčyk says:

— I and other journalists were arrested not because we were accidentally spotted at the scene of the demonstration. We had been shadowed while we were on our way to the venue. We were apprehended when the demonstration was over and there was no one to defend us, after we had already put away our cameras and equipment. We were apprehended in a notorious manner. A police vehicle pulls up. Men in civilian clothes jump out of it and grab their victim, with the victims being hardly able to realize what’s going on. The victim is taken to a police station, where there is no one to witness violence and maltreatment. The attack is performed by several plainclothesmen who snatch equipment and phones out of hands. Journalists are taken by force to police stations and held there for several hours. They didn’t bother to ask us to show our passports, journalist cards, accreditation certificates from the foreign ministry, which we certainly had with us. If a journalist has the foreign ministry’s accreditation, has an assignment from the editorial office to cover the event and is streaming live video from the scene of the event, how can it be possible to say that he is participating in the event? This is a blatant lie, which has been made a component of the government’s policy in Belarus. Following my arrest and court hearings, I publicly name those who I know were involved in this abuse of power because the public should know the names of the government officials and police officers who violate the law. It is necessary and important to do so for a future lustration process. Our country will not be able to move towards an open, democratic state without such a process.

удзячная. Дзякую ўсім маім калегам-журналістам за інфармацыйную падтрымку і асабліва Беларускай асацыяцыі журналістаў, якая ў тым ліку суправаджае мяне юрыдычна ў справе абскарджвання вынесенага мне пакарання. Было вельмі кранальна, калі знаёмыя і нават малазнаёмыя мне людзі прапаноўвалі і перадавалі грошы, каб дапамагчы сплаціць штраф. Суседзі ў доме, з якімі мы проста віталіся, чакалі пры пад'ездзе, каб перапытаць, ці могуць чым дапамагчы. Адгукаліся знаёмыя з іншых гарадоў і нават краін. Як да гэтага можна быць раўнадушным?

Былі і адваротныя прыклады, калі больш блізкія людзі замест таго, каб падтрымаць, рабілі выгляд, што нічога не адбываецца, а гэтая сітуацыя іх ніяк не тычыцца. Не абыйшлося нават без намаганняў адгарадзіцца ад мяне, хлусіць… Гэта я расцэньваю як праяву таго ж страху, які паралізаваў людзей у сталінскія 30-я гады — «хаця б мяне не зачапіла». Толькі тады баяліся «ворагаў народу», а зараз баяцца «ворагаў улады». Для мяне асабіста баяцца і хлусіць брыдка і сорамна. А галоўнае — як інакш тады знішчыць гэтую сістэму ўседазволенасці і беззаконня ў краіне, калі не трымацца праўды і законнасці, правоў і свабодаў і не адстойваць, не змагацца за гэтыя фундаментальныя каштоўнасці?

А з маімі роднымі мне проста пашанцавала. Нават мая 83-гадовая матуля і 13-гадовая дачка выдатна разумеюць мяне і тое, што адбываецца ў краіне. Таму мне лёгка і добра ў сям'і. А яшчэ я вельмі ўдзячная майму мужу Вячаславу Мікалаевічу Макаўчуку — Слава пакінуў гэты свет год таму, але ведаю, што атрымала б ад яго самую грунтоўную і моцную падтрымку. У крызісных сітуацыях у Вячаслава Макаўчука заўсёды была спакойная і цвёрдая пазіцыя, якую ён укладваў у словы «кажы праўду і не памылішся». Для мяне гэта як накірунак на ўсё астатняе жыццё: кажы праўду і не памылішся!

Олег
АГЕЕВ

Не верь, не бойся, не проси…

Судя по количеству политически мотивированных уголовных и административных дел, которые за последние годы были возбуждены и рассмотрены в Беларуси, напрашивается вывод о том, что в стране началась и продолжается «война», которую государство объявило лидерам гражданского общества и журналистам негосударственных СМИ. Задействованы практически все имеющиеся в распоряжении государства институты: обслуживающие власти масс-медиа, следственные органы, суды, прокуратура… Зачастую одним из самых применяемых механизмов является уголовный процесс.

В 1970-е годы в СССР таким образом боролись с диссидентами, в 1980-е в Польше волна репрессий накрыла участников профсоюзного движения «Солидарность». Как тогда, так и сейчас одним из основных способов ведения «боевых действий» является допрос гражданина в качестве свидетеля. Это самое распространенное следственное действие органы уголовного преследования применяют для давления на людей, занимающих активную гражданскую позицию.

В ходе допроса участниками противостояния оказываются, как правило, две стороны: следователь и гражданин (он же свидетель). Баланс сил в этом поединке чаще всего неравный, поскольку следователя обучали правилам этой игры, он знает особенности ведения допроса, различные хитрости и уловки, у него есть опыт. А человек, сидящий напротив, никогда не совершал преступлений и не имеет опыта дачи показаний. Его, попавшего в необычную ситуацию, преследует страх из-за незнания, чем эта «игра» может закончиться.

Не бойся

Чтобы побороть страхи, вам необходимо готовиться к допросу. Иногда даже в большей степени, чем следователю. Для вас самое главное — минимизировать лично для себя и для близких вам людей риск получить иной статус в политически мотивированном уголовном деле.

Следователь, как правило, вызывает человека на допрос повесткой, где должно быть указано: кто и в каком качестве вызывается, к кому и по какому адресу, время явки на допрос, а также последствия неявки без уважительных причин. Вместе с тем следователю разрешается вызывать на допрос, используя и другие средства коммуникации. Получив вызов, вы должны для себя решить, являться «в контору» или нет. На одной чаше весов находятся ваш гражданский долг и обязанность оказывать содействие государству и обществу в борьбе с преступностью. На другой — ваши сомнения, если есть основания предполагать, что вызов — только повод, чтобы оказать на вас как на активного гражданина давление. Плюс чувство самосохранения.

Если возможности не явиться на допрос у вас нет, значит, к нему надо основательно подготовиться. До встречи со следователем вы должны подумать о необходимости участия в следственном действии адвоката в качестве вашего представителя. Это право гарантировано статьей 62 Конституции Республики Беларусь, и только сам гражданин вправе решать, нужен ли ему адвокат на допросе. Это означает, что именно вам необходимо до явки на допрос заключить соглашение с адвокатом на представление ваших интересов в ходе допроса. Эта юридическая помощь является платной. Накануне допроса запаситесь бумагой для записей и авторучкой. Необходимо знать, что допрос — это следственное действие в форме беседы; порядок, условия проведения и оформления результатов допроса определяются Уголовно-процессуальным кодексом (УПК).

Основная цель допроса — получение правдивой и по возможности полной информации об обстоятельствах, имеющих отношение к делу. При этом требуется либо получить новые, ранее не известные, сведения, касающиеся расследуемого события, либо подтвердить или опровергнуть уже имеющиеся, но не проверенные, которые пока не считаются достоверными.

Как и любое следственное действие (обыск, очная ставка и др.), допрос проводится после возбуждения уголовного дела. Это важно знать, поскольку протокол допроса является процессуальным документом лишь в случае возбуждения уголовного дела. До этого момента проводятся оперативно-розыскные мероприятия и сбор сведений

в виде сообщений, заявлений, объяснений и т. п. Поэтому, прежде чем начать разговор с представителем правоохранительных органов, вежливо поинтересуйтесь, в чем, собственно, дело, в качестве кого вас вызвали, как называются ваш «разговор» и та «бумага», на которой что-то пишет ваш собеседник. Может, он зря тратит время...

До начала допроса следователь должен выяснить данные о личности свидетеля и его отношениях с подозреваемым или обвиняемым. Как правило, выясняется наличие либо отсутствие родственных связей между свидетелем и лицом, в отношении которого возбуждено уголовное дело. Свидетелю также в обязательном порядке должны сообщить, в качестве кого, по какому уголовному делу его будут допрашивать, а также разъяснить права и обязанности, предусмотренные УПК. Кроме того, свидетелю должны разъяснить требования Уголовного кодекса об уголовной ответственности за отказ от дачи показаний и заведомо ложные показания.

После этого, собственно, и начинается допрос. В начале беседы следователь предлагает свидетелю рассказать все известное по расследуемому делу и выслушивает его. По ходу рассказа или после вам могут задавать уточняющие и дополнительные вопросы. Записанные в протокол пояснения, ответы на вопросы и составляют ваши показания.

ПЛОД

Для защиты свидетелей в ходе допроса от противоправных и незаконных действий сотрудников правоохранительных органов по инициативе (светлой памяти) правозащитника Бориса Игоревича Звозскова была разработана система ПЛОД. Эта аббревиатура обозначает некоторую систему фильтров, каждый из которых поможет при допросе не дать следователю нарушить ваши права, в итоге вы получите возможность не навредить ни себе, ни людям, которые не совершали преступлений.

Однако не следует воспринимать систему защиты ПЛОД как догму, панацею, как полный «рецептурный» справочник. Жизнь сложна и многообразна, и поэтому невозможно дать рецепты на все случаи. Главное в общении с органами уголовного преследования — это сохранить чувство собственного достоинства, не впадать в панику и отчаяние, анализировать ситуацию и ДУМАТЬ.

Итак, в аббревиатуре каждая буква несет в себе следующие значения:

«**П**» — протокол;
«**Л**» — личное;
«**О**» — относящееся к делу;
«**Д**» — допустимое доказательство.

При допросе, когда наступит стадия вопросов следователя, все его посылы необходимо пропускать через указанную систему фильтров.

Фильтр «П» обозначает «протокол». При работе с этим фильтром необходимо помнить, что одним из основных требований, предъявляемых законом к протоколу, является его полнота. Нужно также иметь в виду, что УПК довольно четко и строго регламентирует порядок и правила составления протокола допроса. Об этих требованиях необходимо иметь представление, особенно о правах допрашиваемого при составлении протокола. Запомните: после свободного рассказа вы вправе записать свои показания собственноручно. Ваши требования внести в протокол дополнения и уточнения подлежат обязательному исполнению.

На практике это означает, что протокол, являющийся источником доказательства, должен максимально соответствовать самой процедуре допроса. При этом предполагается, что ответственность за полноту и правильность протокола лежит как на следователе, составляющем этот протокол, так и на вас (свидетеле), который этот протокол подписывает. Из этого следует, что вы, исполняя свой гражданский долг, должны сделать все от вас зависящее, чтобы в протоколе, во-первых, ваши показания были отражены полно и достоверно и, во-вторых, чтобы сам ход допроса был правильно отражен.

Как этого добиться? Вот и пригодились те листы бумаги, которые вы благоразумно взяли с собой. Фактически это даст возможность вести свой дубликат протокола допроса, т. е. все ходатайства или иные события, возникающие в ходе допроса, вы имеете право записывать на принесенной с собой бумаге и приобщать к протоколу. Это очень важное обстоятельство!

Например, если вы заявите перед началом допроса о желании пользоваться юридической помощью и об участии в ходе допроса адвоката, то, исходя из принципа полноты протокола, это ходатайство должно быть отражено в протоколе. Так гласит УПК. Однако что делать, если следователь отказывается допустить к участию в допросе адвоката, никак не мотивируя свой отказ, а также не хочет делать отметку в протоколе об отклонении ходатайства свидетеля? Если это происходит, вы имеете право изложить свое ходатайство отдельно, т. е. написать его на листке бумаги и присвоить этому документу статус приложения к протоколу допроса с обязательной отметкой об этом в самом протоколе.

Рукописные записи помогут вам избежать необдуманных и поспешных ответов на «сложные» вопросы. Саму процедуру вопросов-ответов рекомендуется проводить в следующем порядке.

Следователь задает вопрос, который обязательно должен быть занесен в протокол допроса в соответствии с принципами полноты протокола.

Свидетель тоже записывает вопрос следователя в свой дубликат протокола допроса. Пока это происходит, у свидетеля появляется уникальная возможность обдумать, не нарушает ли следователь закон, задавая этот вопрос, и обязан ли свидетель отвечать на него.

После записи вопроса следователя свидетель записывает в дубликат протокола допроса свой точный ответ, дословно его формулируя. Это дает возможность избежать неточностей и ошибок при допросе.

Свидетель зачитывает вслух свой ответ на поставленный вопрос и следит за тем, чтобы следователь именно в такой формулировке записал ответ в протоколе допроса.

Все вышесказанное основано на праве свидетеля в ходе допроса собственноручно записывать свои показания и пользоваться этими записями. Именно такая последовательность действий не позволяет следователю нарушить закон, а у свидетеля меньше шансов навредить себе или другим гражданам необдуманными словами, занесенными в протокол (источник доказательств), под которым будет стоять его подпись.

Можно попытаться потребовать у следователя дать вам возможность вносить ответы в протокол собственноручно. Действующее законодательство это предусматривает, и хотя шансы на такой порядок составления протокола невелики, попытаться настоять на этом нужно.

Если в допросе участвуют, т. е. задают вопросы или иным образом помогают следователю, другие лица, необходимо попросить их представиться и показать документы, удостоверяющие личность. После этого заявить ходатайство о внесении в протокол допроса этих «участников» следственного действия. При этом они также должны подписать протокол после окончания допроса.

Перед подписанием внимательно прочитайте протокол, составленный следователем, сверьте его со своим дубликатом протокола и убедитесь, что показания точно и полно отражены в нем. В протоколе также должны быть указаны место, дата, время допроса и фамилия следователя, проводившего допрос.

В случае несоответствия протокола, составленного следователем, фактическому ходу допроса или ответам, которые вы давали, требуйте внести все исправления и ваши замечания. Эти требования подлежат обязательному исполнению. Только после этого подписывайте каждую страницу протокола, ставьте свою подпись и удостоверительную надпись на последнем листе. Но перед этим все свои замечания, если они имели место, обязательно внесите в оригинал протокола. Для замечаний можно использовать собственные листы бумаги с отметкой об этом в самом протоколе.

Фильтр «Л» в системе защиты ПЛОД обозначает право свидетеля не отвечать на вопросы, касающиеся лично его.

В соответствии с Конституцией и УПК свидетель имеет право не свидетельствовать против себя самого, членов своей семьи и близких родственников. Под членами семьи в данном случае понимаются все лица, проживающие совместно со свидетелем и ведущие с ним общее хозяйство. А вот к близким родственникам относятся родители, дети, усыновители, усыновленные, родные братья и сестры, дедушка, бабушка, внуки, а также супруг допрашиваемого лица.

Это значит, что если свидетель решит не отвечать на вопрос следователя, касающийся лично его, он имеет на это полное право. На такой вопрос следователя в протоколе допроса необходимо указать примерно следующее: «Желаю воспользоваться своим правом не свидетельствовать против себя и отвечать на данный вопрос отказываюсь, поскольку ответ на него может мне навредить».

Причем свидетель вовсе не обязан объяснять следователю, чем именно ответ может ему навредить. Достаточно просто об этом заявить, поскольку никто, кроме самого свидетеля, не может оценить, имеется данный риск или нет.

Надо отметить, что отказ от ответа на вопрос, который зачастую ставит свидетеля в положение подозреваемого, нередко психологически труден, особенно в щекотливых ситуациях, когда это можно расценить как трусость. Но никакой трусости в этом нет! Это разумный подход к своим правам в сложной ситуации. И не более.

Don’t trust, don’t be afraid, don’t beg

Given the large number of political motivated criminal and civil cases that have been opened and heard in Belarus in recent years, one can conclude that the government has unleashed a war against the leaders of civil society and the non-state media.

Like in the Soviet era, one of the main methods of waging warfare is the questioning of individuals as witnesses. This is the most widespread practice used by criminal prosecution bodies to put pressure on people actively involved in civil society activities.

P.L.O.D.

In order to protect witnesses against illegal and abusive actions by officers of law enforcement agencies, Belarusian human rights defenders have developed a system called P.L.O.D. (Fruit). This Russian abbreviation denotes a sort of filters, each of which can help prevent an interrogator from violating your rights during a questioning. As a result, you get an opportunity not to cause harm to either yourself or people who did not commit any offense.

The most important thing is to maintain your self-respect and dignity while being interrogated by criminal prosecution bodies, not to panic and give

Фильтр «О» — относящееся к делу. Мы ведь помним, что перед началом допроса следователь обязан поставить свидетеля в известность, в рамках какого уголовного дела будет производиться данное процессуальное действие, т. е. свидетель представляет, какие обстоятельства должны выясняться следователем в рамках данного допроса.

Например, если вас вызвали на допрос по уголовному делу о хищении автомобильных колес у вашего соседа, а следователь начинает спрашивать о том, кто и чем занимался в районе площади Независимости в Минске 19 декабря 2010 года, то очень уместно будет заявить ходатайство о том, чтобы вам разъяснили, какое отношение имеет этот вопрос к данному уголовному делу.

Понятно, что и само ваше ходатайство-вопрос, и ответ на него следователя должны быть отражены в протоколе допроса с учетом требований о полноте протокола. После этого, как показывает практика, следователь прекращает задавать вопросы, не относящиеся непосредственно к делу.

Фильтр «Д» расшифровывается как «допустимость доказательств». Эта буква аббревиатуры ПЛОД базируется на требованиях УПК, предъявляемых к доказательствам, к которым относятся и протокол допроса свидетеля, и сами свидетельские показания, отраженные в нем. Пожалуй, самым важным требованием является обязанность следователя добывать доказательства исключительно законными способами. Ведь доказательства, полученные с нарушением закона, не имеют законной силы.

Применительно к процедуре допроса в УПК закреплен прямой запрет задавать наводящие вопросы. Отличие допустимого в процессуальном отношении вопроса от наводящего состоит не в том, что в последнем имеется подсказывающая информация, а в правомерном вопросе ее нет. А в том, что содержащаяся в наводящем вопросе информация (как словесная, так и несловесная: мимика, жесты, эмоционально-интонационный подтекст) внушает, наводит, подсказывает определенный ответ. Наводящий вопрос не только содержанием, но и формулировкой может побуждать, ориентировать на подтверждение определенной информации. И ответ на него по имеющимся в нем фактическим сведениям полностью соответствует содержанию вопроса, не выходит за его рамки, не дает новой, дополнительной, ценной в доказательственном отношении информации, кроме как почерпнутой из заданного вопроса.

Ответы свидетеля на наводящие вопросы следователя не имеют законной силы.

Классический пример наводящего вопроса: «Вы были на конференции, проходившей 15 октября 2011 года в городе Энске в помещении Дворца культуры железнодорожников?» Если даже предположить, что вы решили отвечать на него, несмотря на фильтр «личное», то в вопросе уже утверждается, что: 1) некая конференция проходила; 2) 15 октября 2011 года; 3) во Дворце культуры железнодорожников; 4) города Энска, а следователя интересует только, были ли вы на ней. Даже однозначный ответ на данный вопрос «нет» в протоколе допроса может означать, что вы знали о месте и времени конференции, соответственно, отвечая на вопрос, заданный с нарушением закона, вы уже навредили себе и дали следователю возможность задавать вам вопросы об этой конференции.

Поэтому, если даже очень отдаленно покажется, что вопрос следователя может считаться наводящим, вам необходимо указать об этом в ходе допроса. Можно записать в протоколе допроса вместо ответа следующее: «Считаю, что данный вопрос является наводящим, и прошу его переформулировать». Это поможет вам как свидетелю не оказывать следствию содействия в фальсификации доказательств, основанных на ответах на запрещенные законом наводящие вопросы.

Таким образом, работая с системой защиты ПЛОД, внимательно анализируя каждый вопрос

way to despair, to analyze the situation and think before answering a question.

The letters in the abbreviation have the following meanings:
P — stands for "interrogation transcript";
L — stands for "personal";
O — stands for "relevant to the case";
D — stands for "permissible evidence."

During an interrogation, when the interrogator poses questions, everything he says should be passed through the above-mentioned system of filters.

Filter P. It is necessary to remember that one of the main requirements for an interrogation transcript is that it should be full. You should bear in mind that after answering questions orally, you have the right to write down your evidence by yourself. The interrogator must allow you to make additions and corrections to the interrogation transcript.
You have the right to write down all requests and other events happening during the interrogation on a sheet of paper that you have with you and attach it to the interrogation transcript. This is a very important thing. Handwritten notes will help you avoid ill-considered and hasty answers to difficult questions.
The witness reads out his answer and watch the interrogator to make sure that he writes down your answer in the interrogation transcript exactly in your wording,
If you find any discrepancy between the transcript and the process of interrogation or your answers, you should demand that he enter all corrections and your remarks. This demand must be satisfied.

Filter L. This filter means that the witness has the right not to answer personal questions.
Under the constitution and the Criminal Procedure Code, the witness has the right not to give evidence against himself and members of his family. It is enough to simply say this, as no one except the witness can decide whether there is a risk in answering a certain question.

Filter O. Before starting a questioning, the interrogator is required to inform the witness in which criminal case he is questioned. This means that the witness should be aware what

следователя и пропуская его через каждый фильтр, вы сможете не навредить ни себе, ни другим лицам, которые не совершали преступлений.

Помимо данной системы необходимо еще учитывать и аспекты психологического контакта, который происходит в ходе допроса между свидетелем и следователем.

Стратегическую линию поведения на допросе (чистосердечные показания, отказ от ответов на ряд вопросов, лавирование) свидетель выбирает сам, исходя из сути расследуемого события, степени своего участия в деле, своего реального положения. Отказы от ответа на каждый отдельный вопрос со ссылкой на различные причины, предусмотренные системой ПЛОД, требование вести допрос по-белорусски, ответы не по существу задаваемых вопросов, запись в протоколе процессуальных нарушений и тому подобное приводят к конфликту со следователем. Но такие действия целесообразны, если последствия показаний могут быть тяжелее, чем последствия конфликта.

Общее же правило таково: не надо торопиться с ответом, не следует много болтать и не идти без необходимости на конфликт. Ведь можно сказать: «Я точно не знаю», а можно: «Ничего я тебе не скажу!» Результат таких ответов одинаков, а возможные последствия для свидетеля разные. Не надо пытаться переиграть следователя. Ваша задача — не проиграть самому и не «подставить» товарищей и коллег. Не надо лгать! Лучше не сказать правду, чем сказать неправду.

Тройка, семерка, туз

У свидетеля на руках всегда должны быть как минимум пять «козырей».

1-й — уверенность свидетеля в том, что он не совершал преступлений. Он не виноват. И поскольку он — свидетель, его никто не привлекает в качестве подозреваемого или обвиняемого. Свидетелю нечего стыдиться и нечего бояться. Виноват не он, а тот, кто хочет представить его деятельность криминальной и сам нарушает закон.

2-й — элементарные знания своих прав и юридических процедур. Для этого не нужно иметь юридического образования. Просто перед походом к следователю можно посмотреть несколько статей УПК в части порядка проведения допроса, собственных прав и обязанностей. Это позволит вежливо апеллировать к нормам и статьям законов, что дисциплинирует собеседника и поможет ему избежать «случайных» нарушений ваших прав.

3-й (самый важный!) — здравый рассудок. Ведь, оставаясь самим собой, человек сохраняет устойчивость. Умный и честный, притворяясь дураком или начиная лгать, теряет устойчивость. Необходимо быть спокойным, вежливым, рассудительным и немногословным. Если в ходе допроса свидетель почувствует ухудшение состояния здоровья, то не надо этого скрывать, ведь закон допускает перерывы и даже приостановление допроса.

4-й — готовность к несправедливому и неправовому отношению к вам. Ведь если «вдруг, иногда, кое-где, порой» законы нарушаются, лучше, чтобы это не было для вас неожиданным. На хамство, брань, угрозы не надо реагировать как на опасность. Это «стиль работы» и «тактические приемчики» отдельных следователей. Поэтому при нарушении процессуальных норм вы имеете право:

а) указать на нарушения следователю;

б) отметить это обстоятельство в протоколе;

в) после допроса подать жалобу надзирающему прокурору или начальнику следственного подразделения;

г) вымыть уши...

При попытках физического воздействия (что на следствии бывает крайне редко, скорее, это просто угрозы) необходимо шуметь, кричать, притворяться гипертоником, сердечником, требовать нитроглицерин и т. д. В крайнем случае — перетерпеть, но ни при каких обстоятельствах не оказывать физического сопротивления! Потом в обязательном порядке (!) обжаловать такие действия следователя.

5-й козырь — знание основного правила взаимоотношений человека и представителя наших «правоохранительных» органов: никому НЕ ВЕРЬ, ничего НЕ БОЙСЯ, ни у кого ничего НЕ ПРОСИ. Следуйте этому триединому правилу, ведь оно проверено временем, и у вас все получится: вы сохраните достоинство и уважение к самому себе.

circumstances the interrogator plans to clarify during the questioning.
For instance, if you are told that you will be questioned because your neighbor had car wheels stolen from him, but the interrogator asks you what you or another person did in the area of Independence Square in Minsk on December 19, 2010, it will be very appropriate to formally ask the interrogator to explain to you why this is relevant to this specific criminal case. Your request and the interrogator's answer to it should be written down in the interrogation transcript. Common experience shows that following such a request, interrogators stop asking questions that have nothing to do with the case.

Filter D. The Criminal Procedure Code strictly prohibits interrogators from asking leading questions. A witness' answers to leading questions have no legal force. Therefore, if it seems to you that a question from the interrogator can be viewed as a leading one, you should say this during the interrogation. This will help you as a witness not to assist in fabricating evidence. You should remember the main rule for relations between a person and a representative of our law enforcement agencies. The rule is: don't believe, don't be afraid, don't ask anyone for anything. Follow this time-tested rule and you will be successful. You will preserve your self-respect and dignity.

Затрыманні журналістаў і штрафы

Arrests of journalists and fines imposed on journalists

2009 — 04.2017

DANA CENTER
Беларусь
Я
Беларусь
НО ЖИТЬ ЗДЕСЬ
НЕ МОГУ
Я